



**FINANSTILSYNET**

THE FINANCIAL SUPERVISORY  
AUTHORITY OF NORWAY

Rundskriv

# Finanstilsynets praksis for vurdering av risiko og kapitalbehov

**RUNDSKRIV:**

3/2022

**DATO:**

09.09.2022

**RUNDSKRIVET GJELDER FOR:**

Banker

Holdingselskaper i finanskonsern

Kredittforetak

Finansieringsforetak

**FINANSTILSYNET**

Postboks 1187 Sentrum

0107 Oslo

## Innhold

<b>1</b>	<b>Innledning</b>	<b>3</b>
<b>2</b>	<b>SREP-rammeverket</b>	<b>4</b>
<b>3</b>	<b>Forholdsmessighet i SREP</b>	<b>6</b>
<b>4</b>	<b>Løpende overvåking</b>	<b>8</b>
<b>5</b>	<b>Vurdering av forretningsmodell</b>	<b>8</b>
<b>6</b>	<b>Vurdering av intern virksomhetsstyring</b>	<b>9</b>
<b>7</b>	<b>Risikoanalysen</b>	<b>11</b>
7.1	KREDITTRISIKO	11
7.2	MARKEDSRISIKO	12
7.3	OPERASJONELL RISIKO	14
7.4	LIKVIDITETS- OG FINANSIERINGSRISIKO	15
7.5	RISIKO KNYTTET TIL OVERDREVEN GJELDSOPPBYGGING	15
7.6	ØVRIGE RISIKOOMRÅDER	16
<b>8</b>	<b>Vurdering av samlet kapitalbehov</b>	<b>16</b>
8.1	VURDERING AV KAPITALBEHOV I PILAR 2	17
8.2	UVEKTET KJERNEKAPITALANDEL	18
8.3	NÆRMERE OM KAPITALKRAVSMARGIN	19
<b>9</b>	<b>Tilsynsmessige virkemidler</b>	<b>22</b>
<b>10</b>	<b>SREP-vurdering for foretak som inngår i utenlandske konsern der det er opprettet tilsynskollegier</b>	<b>24</b>

# 1 Innledning

Dette rundskrivet med vedlegg gjør rede for hovedelementene i Finanstilsynets vurdering av foretakenes samlede risikonivå og kapitalbehov (SREP<sup>1</sup>), herunder Finanstilsynets metoder for å vurdere kapitalbehov under pilar 2. Rundskrivet må ses i sammenheng med Den europeiske banktilsynsmyndighetens (EBAs) retningslinjer for SREP og fastsettelse av kapitalbehov under pilar 2.<sup>2</sup> Rundskrivet erstatter rundskriv 12/2016.

Kapittel 2 gir en oversikt over de ulike elementene som inngår i SREP og hvordan disse henger sammen. Kapittel 3 beskriver gruppeinndelingen som avgjør hyppigheten og omfanget av Finanstilsynets SREP-vurdering og dialog med det enkelte foretak. Kapittel 4 beskriver Finanstilsynets løpende overvåking av foretakets risikonivå og risikoutvikling. Kapittel 5 gir en oversikt over viktige vurderingskriterier og elementer som inngår i Finanstilsynets analyse av foretakets forretningsmodell, samt forretningsmessig- og strategisk risiko. Kapittel 6 gir en oversikt over de mest sentrale kriteriene Finanstilsynet legger vekt på ved vurdering av foretakets interne virksomhetsstyring. Kapittel 7 omhandler Finanstilsynets vurdering av foretakets ulike risikoområder. Kapittel 8 omhandler vurdering av foretakets kapitalnivå og kapitalbehov, og beskriver metodikken Finanstilsynet støtter seg til for å anslå foretakets kapitalbehov i pilar 2 for enkeltrisikoeer. Metodikken er nærmere beskrevet i vedleggene 2 - 4. Kapittel 9 gir en oversikt over elementene som inngår i den samlede SREP-vurderingen og relevante tilsynsmessige tiltak og virkemidler, herunder krav om retting og pålegg. Kapittel 10 omhandler SREP-vurdering av grensekryssende konsern.

I tillegg til metodikken og vurderingskriteriene som omtales i dette rundskrivet, ser Finanstilsynet hen til foretakets egne vurderinger knyttet til risiko, kapitalbehov og likviditetsbehov (ICAAP og ILAAP). Krav til foretakets ICAAP og ILAAP omtales nærmere i vedlegg 1.

---

<sup>1</sup> SREP – Supervisory review and evaluation process

<sup>2</sup> [Directive 2013/36/ EU \(CRD\) art. 104 nr.1 a](#), og [EBA/GL/2022/03](#)

## 2 SREP-rammeverket

Finanstilsynets rammeverk for SREP beskrevet i dette rundskrivet bygger på EBAs retningslinjer for SREP-prosessen (EBA/GL/2022/03), jf. artikkel 97 i direktiv 2013/36/EU (CRD).

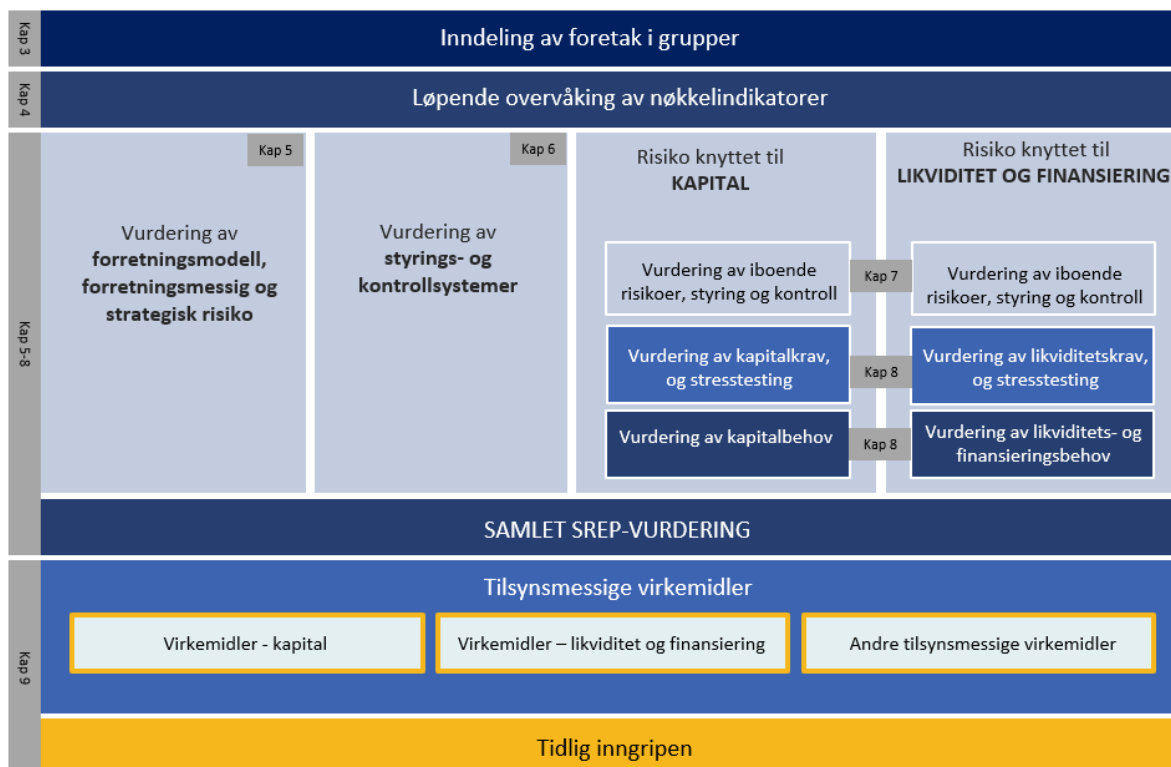
I det følgende beskrives rammeverket for Finanstilsynets SREP-prosess, hvilke elementer og vurderingskriterier som inngår og hvordan prosessen gjennomføres.

### Elementer som inngår i SREP:

- Inndeling av foretak i grupper for SREP-formål
- Overvåking av nøkkelindikatorer
- Vurdering av forretningsmodell, inkludert forretningsmessig - og strategisk risiko
- Vurdering av overordnede systemer for intern virksomhetsstyring
- Vurdering av risiko og kapitalbehov og foretakets kapitalisering i lys av dette
- Vurdering av risiko knyttet til foretakets likviditet og finansiering, samt foretakets likviditets- og finansieringsbehov

Ovennevnte elementer oppsummeres i en samlet SREP-vurdering, der også behovet for tilsynsmessige virkemidler vurderes.

Figur 1: Oppsummering av de ulike elementene som inngår i SREP



## **Om SREP-prosessen**

Finanstilsynet sammenfatter vurderingen av foretakets risiko og kapitalbehov, herunder kapitalbehovet i pilar 2, i et brev som oversendes foretakets styre. Styret gis anledning til å kommentere vurderingen av kapitalbehovet i pilar 2 innen en fastsatt tidsfrist. Etter at Finanstilsynet har mottatt styrets kommentarer, foretas den endelige vurderingen av foretakets risiko og kapitalbehov (samlet SREP-vurdering), og Finanstilsynet fastsetter foretakets pilar 2-krav. Finanstilsynets vedtak om pilar 2-krav er hjemlet i finanstilsynsloven § 4 og finansforetaksloven § 13-6 syvende ledd.<sup>3</sup>

Det utarbeides et brev til foretaket som sammenfatter og begrunner Finanstilsynets endelige SREP-vurdering.<sup>4</sup> Finanstilsynets vedtak om pilar 2-krav sendes foretaket og publiseres på Finanstilsynets nettsted.

Finanstilsynets vedtak kan påklages innen tre uker etter at foretaket har mottatt vedtaket. En eventuell klage oversendes Finanstilsynet.<sup>5</sup> Vedtaket om pilar 2-krav gjelder inntil nytt vedtak er fattet.

Finanstilsynet uttrykker i brevet også en forventning til foretakets kapitalkravsmargin.<sup>6</sup>

Finanstilsynet kan gjennom SREP-tilbakemeldingen eller på annen måte gi uttrykk for forventede forbedringer eller gi pålegg om forbedringer.<sup>7</sup> I enkelte tilfeller vil Finanstilsynet fastsette midlertidige pilar 2-krav.<sup>8</sup> Dette er særlig aktuelt når andre tilsynsmessige virkemidler vurderes å ikke være tilstrekkelige eller virke hensiktsmessig. Finanstilsynet kan også fatte vedtak om midlertidig pilar 2-krav utenom den ordinære SREP-prosessen, jf. kapittel 3. Det er særlig aktuelt å fastsette midlertidig pilar 2-krav for risiko knyttet til forretningsmodell (kapittel 5), intern virksomhetsstyring (kapittel 6), samt svakheter knyttet til interne modeller (kapittel 7.1) og etterlevelse av hvitvaskingsregelverket (kapittel 7.3).

## **Konsolideringsnivå**

For foretak som inngår i finanskonsern, vil vurderingen av risiko og kapitalbehov normalt foretas på øverste konsolideringsnivå, og pilar 2-kravet fastsettes på konsolidert nivå for det aktuelle foretaket. I den grad pilar 2-kravet også gjelder på solonivå vil dette presiseres i vedtaket.<sup>9</sup>

---

<sup>3</sup> Jf. CRD artikkel 104a

<sup>4</sup> Jf. CRD artikkel 97

<sup>5</sup> Finansdepartementet er klageinstans

<sup>6</sup> Jf. CRD artikkel 104b nr. 2

<sup>7</sup> Jf. CRD artikkel 104a nr. 1b, ref. art. 73, 74 og CRR artikkel 393. Se for øvrig kapittel 9 om tilsynsmessige virkemidler

<sup>8</sup> Jf. EBA/GL/2022/03 nr. 386, 387 og 549

<sup>9</sup> ICAAP skal likevel utarbeides for hvert foretak, jf. vedlegg 1

### 3 Forholdsmessighet i SREP

Finanstilsynet deler foretakene inn i grupper som avgjør hyppigheten og omfanget av SREP-vurderinger og dialog med foretakene. Inndeling i SREP-grupper vil i første rekke tilpasses kategoriseringen av foretakene etter CRR 2 art. 4 nr. 145 og 146.

Gruppe 1 vil omfatte systemviktige foretak.<sup>10</sup> Mellomstore og store foretak som ikke innpasses i gruppe 1, inngår som hovedregel i SREP-gruppe 2. Mindre og lite komplekse foretak hvor det ikke er jevnlig dialog med foretakets styre og ledelse, skal som hovedregel innpasses i SREP-gruppe 4. Andre mindre og mellomstore foretak kan inngå i SREP-gruppe 3. I vurdering av gruppetilhørighet ser Finanstilsynet hen til foretakets forretningsmodell og type virksomhet, samt risikoeksponering. Finanstilsynet vil også se hen til andre forhold, for eksempel om foretaket er nyetablert eller har vært gjennom strukturelle endringer (fusjon mv.).

Finanstilsynet vurderer gruppekriterier og gruppetilhørighet årlig. Ved endring i kriterier og/eller gruppetilhørighet vil Finanstilsynet informere de foretakene det gjelder.

Tabell 2 oppsummerer gruppeinndelingen, samt hyppighet og omfang av SREP-vurderinger og Finanstilsynets dialog med foretakene.

Tabell 2: Hyppighet og omfang av SREP-vurderinger og oppfølging av foretakene

SREP - Finanstilsynets oppfølging av foretakene				
Gruppe	Overvåking av nøkkel-indikatorer	SREP og pilar 2-vedtak	Risiko-vurdering	Omfang av kontakt med foretaket
1	Kvartalsvis	Årlig	Årlig	Jevnlig dialog med foretakets styre og ledelse
2	Kvartalsvis	Hvert 2. år	Årlig	Jevnlig dialog med foretakets styre og ledelse
3	Kvartalsvis	Hvert 3. år	Årlig	Jevnlig dialog med foretakets styre og ledelse
4	Kvartalsvis	Hvert 3. år	Årlig	Risikobasert dialog med foretakets styre og ledelse

Unntaksvis vil frekvensen for SREP-vurderingen kunne avvike fra det som fremgår av tabell 2. Eksempelvis kan det være behov for ny SREP-vurdering tidligere enn normal frekvens skulle tilsi når foretakets risikonivå er betydelig endret, eller når foretaket har gjennomgått vesentlige strukturelle endringer (fusjon, kjøp/salg av porteføljer mv.) som har medført

<sup>10</sup> Jf. CRR/CRD IV-forskriften Del VIII.

vesentlig endring i samlet risikonivå. En fornyet vurdering vil som hovedregel omfatte alle risikoområder.

Alle foretak plikter, uavhengig av frekvensen for SREP-vurderingen, å utarbeide ICAAP og ILAAP minimum årlig. ICAAP og ILAAP skal være innarbeidet i virksomheten, gjennomføres på øverste konsolideringsnivå og vedtas av foretakets styre. ICAAP og ILAAP oversendes Finanstilsynet, fortrinnsvis innen 30. april<sup>11</sup> som vedlegg til Altinn-skjema KRT 1172. I SREP benytter Finanstilsynet 31. desember som referansedato for vurdering av risiko og kapitalbehov. Finanstilsynet vil også se hen til foretakets ICAAP og ILAAP når referansedatoen er en annen enn 31. desember, men vil i større grad være avhengig av å utøve skjønn i tilfeller hvor det er vesentlige avvik mellom foretakets egen vurdering og Finanstilsynets vurdering.

SREP-vurderingen er basert på prinsippet om forholdsmessighet. Som hovedregel er Finanstilsynets risikoanalyser for store og komplekse foretak mer detaljerte og omfatter flere risikoelementer enn for mindre og lite komplekse foretak. Risikoene beskrevet i kapittel 7 kan være mindre aktuelle for enkelte foretak. I andre tilfeller kan det være nødvendig med en grundigere risikoanalyse for mindre og lite komplekse foretak, eller foretak med enkel forretningsmodell, men som har høy risikoeksponering.

---

<sup>11</sup> Finanstilsynet tar utgangspunkt i siste tilgjengelige ICAAP og ILAAP ved vurdering av risiko og kapitalbehov. Vurderingen gjennomføres som hovedregel i andre og tredje kvartal

## 4 Løpende overvåking

Finanstilsynet overvåker jevnlig utvalgte risikoindikatorer og finansielle nøkkeltall for det enkelte foretak, herunder nøkkeltall for kapital, likviditet, finansiering, lønnsomhet, vekst, kredittrisiko og markedsrisiko. Indikatorene er basert på foretakenes innrapportering til Finanstilsynet. Finanstilsynet overvåker nivået på indikatorene og hvordan indikatorverdiene utvikler seg over tid. Indikatorene blir også sammenliknet på tvers av foretak ved hjelp av utvalgte referansegrupper.

I tillegg til å vurdere og analysere risikoutvikling i enkeltforetak, overvåker Finanstilsynet også utviklingen i norsk og internasjonal økonomi og vurderer finansielle utviklingstrekk som kan påvirke risikoen i norske foretak.<sup>12</sup>

## 5 Vurdering av forretningsmodell

Som en del av SREP vurderer Finanstilsynet foretakets forretningsmodell og overordnede strategi, herunder forretningsmodellens levedyktighet og bærekraft på kort og lang sikt. Finanstilsynet vurderer også kapitalbehov knyttet til forretningsmessig- og strategisk risiko, herunder eierrisiko.

Som hovedregel omfatter vurderingen hele virksomheten, herunder relevante hel- og deleide foretak. I enkelte tilfeller gjør Finanstilsynet også tematiske vurderinger av grupper av foretak.

### **Vurdering av forretningsmodell, samt forretningsmessig- og strategisk risiko**

Finanstilsynet gjør en helhetlig vurdering av foretakets forretningsmodell<sup>13</sup>, med fokus på forretningsmodellens svakheter og sårbarheter. For de største foretakene omfatter vurderingen blant annet:

- en overordnet analyse av forretningsmodellen og hvilke områder som bør vurderes nærmere
- strategiske, markedsmessige og regulatoriske rammebetingelser
- koblinger mot tredjeparter, herunder omfang av utkontraktering, samarbeidsavtaler og felleseie med andre foretak
- hvordan ulike kundesegmenter og produkter bidrar til foretakets lønnsomhet, risikoprofil, balansestruktur mv.
- strategi og finansielle planer, herunder planlagte endringer i foretakets forretningsmodell, vekst og inntreden i nye produkter og markeder. Finanstilsynet vurderer også om foretaket har innpasset ESG-risiko i forretningsmodell og strategi.

Risiko for hvitvasking og terrorfinansiering inngår i Finanstilsynets vurdering av foretakets forretningsmodell. For enkelte foretak kan foretakets forretningsmodell og/eller virksomhet innebære forhøyet risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Informasjon om foretakets

---

<sup>12</sup> Finanstilsynets vurdering av stabiliteten i det norske finansielle systemet offentliggjøres to ganger i året i rapporten "Finansielt utsyn".

<sup>13</sup> EBA/GL/2022/03 kapittel 4.



kundemasse, geografiske forhold, produkter og tjenestetilbud er eksempler på relevant informasjon som kan legges til grunn i vurderingen av foretakets forretningsmodell.

For øvrige foretak er vurderingen av forretningsmodell mindre omfattende.

Finanstilsynet ser også hen til hvilke tiltak foretaket har gjennomført for å redusere risiko og sårbarhet som følge av foretakets forretningsmodell og strategiske valg, og om foretakets forretningsmodell og strategi kan medføre omdømmerisiko.

### **Vurdering av eierrisiko**

Finanstilsynet vurderer også risiko knyttet til foretakets eierandeler i hel- og deleide foretak, i de tilfeller eierskapet ikke anses som en ren finansiell investering, men bærer preg av å være en strategisk investering.<sup>14</sup> I vurderingen ser Finanstilsynet hen til hvorvidt eierskapet, direkte eller indirekte, kan bidra til økt risiko gjennom endring i forpliktelser, inntjening og resultater. Finanstilsynet tar også hensyn til eventuelle økonomiske og juridiske forpliktelser mellom foretakene som kan påvirke eierrisikoen. I noen tilfeller kan eierskapet også representere risiko for omdømmetap.

I SREP vurderer Finanstilsynet om foretaket i tilstrekkelig grad har godtgjort at forretningsmodellen er levedyktig på kort, mellomlang og lang sikt.<sup>15</sup>

## **6 Vurdering av intern virksomhetsstyring**

SREP omfatter en vurdering av foretakets interne virksomhetsstyring.<sup>16</sup> Vurderingen baseres på tilgjengelig dokumentasjon, herunder foretakets ICAAP, foretakets innrapportering til Finanstilsynet, dokumentasjon fra stedlig tilsyn og offentlig tilgjengelig informasjon. Finanstilsynet vurderer om foretakets organisering og ansvarsforhold samt dets retningslinjer, metoder og prosesser for styring og ledelse er godt tilpasset foretakets risikoprofil, størrelse, forretningsmodell og kompleksitet, og om de er i henhold til relevant regelverk og beste praksis. Det vurderes videre om rammeverket for risikostyring og internkontroll dekker alle relevante risikoer<sup>17</sup>, og om det er tilstrekkelig dokumentert og implementert og om det etterleveres i hele foretaket/konsernet. I tillegg til minstekravene til retningslinjer og rutiner for risikotyper etter CRR/CRD IV-forskriften § 36, vil Finanstilsynet også vurdere om det er etablert tilstrekkelige og hensiktsmessige retningslinjer og rutiner for å sikre at foretaket etterlever gjeldende krav til bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering. Tilsvarende vil det vurderes om det er vedtatt tilstrekkelige og hensiktsmessige retningslinjer og rutiner for å sikre at risikoer knyttet til bærekraft (ESG), herunder klimarisiko, inkluderes i alle risikovurderinger der det er relevant. Finanstilsynet vurderer også om foretaket har innarbeidet mål og rammer for ESG-risiko som samsvarer med foretakets risikoappetitt.

---

<sup>14</sup> Aksjekursrisiko vurderes under markedsrisiko, jf. kapittel 7.2

<sup>15</sup> EBA anbefaler at foretakene utvider tidshorizonten for strategisk planlegging til minst 10 år, ref. EBA Report on Management and Supervision of ESG Risks for Credit Institutions and Investment Firms (EBA/REP/2021/18)

<sup>16</sup> Se Finanstilsynets modul for intern virksomhetsstyring

<sup>17</sup> Jf. EBA/GL/2022/03 kapittel 5

Finanstilsynet vurderer organiseringen av uavhengige kontrollfunksjoner og funksjonenes ressurser og kompetanse. Videre hensyntas eventuelle svakheter som er identifisert ved gjennomgangen av foretakets gjenopprettingsplan. Foretakets godtgjørelsesordninger kan også bli nærmere vurdert som en del av SREP.

Bedrifts- og risikokultur kan også inngå i vurderingen. Ved vurderinger av risikokultur og atferdsmessige forhold vil Finanstilsynet, i tillegg til eventuelle observasjoner av atferd, se hen til foretakets interne retningslinjer, herunder etiske retningslinjer og retningslinjer for identifikasjon og håndtering av interessekonflikter, samt regler for utlån og andre typer transaksjoner som inngås med medlemmer av styret og ledelsen og nærstående av disse.

Som del av foretakets system for risikostyring vil Finanstilsynet vurdere foretakets vedtatte risikoappetitt og sammenhengen med overordnet forretnings- og risikostrategi samt risikostyringsrammeverket.

Styret skal påse at foretaket har dokumenterte retningslinjer for ICAAP og ILAAP, at foretaket minimum årlig utarbeider et ICAAP- og ILAAP-dokument<sup>18</sup> samt at disse dokumentene inngår som viktige verktøy i foretakets identifisering og styring av risiko. Styret er ansvarlig for at ICAAP og ILAAP og tilhørende interne metoder og prosesser er tilpasset foretakets størrelse, omfang og kompleksitet, og at foretaket har fullstendige risikovurderinger som er godt integrert i foretakets styrings- og beslutningsprosesser. Det skal også være samsvar mellom dokumentasjon for henholdsvis ICAAP, ILAAP og foretakets gjenopprettingsplan.

Styret skal videre påse at ICAAP og ILAAP-dokumentasjonen vurderes av noen som er uavhengig av foretakets administrasjon, og at den uavhengige vurderingen er en del av styrets beslutningsgrunnlag ved behandling av ICAAP og ILAAP. Finanstilsynet legger vekt på at styret gjennomfører en prosess for å sikre at foretaket har tilstrekkelig kapital i forhold til samlet risikoprofil, og vil legge spesiell vekt på vurderingen av styrets rolle i å påse at foretakets strategi og retningslinjer etterlevs.

Som en del av SREP kan Finanstilsynet også se nærmere på rapportering til styret og ledelse, herunder omfang, relevans og kvalitet på rapportering, samt styrets og ledelsens respons og iverksetting av relevante tiltak. I denne sammenheng vil også foretakets systemer og rutiner for håndtering av data og aggregering av data kunne vurderes. Finanstilsynet vurderer også foretakenes stresstester, rutinene for gjennomføring av stresstestene og resultater som er gjengitt i ICAAP og ILAAP samt i foretakenes risikorapporter. Det vurderes om stresstestene er i henhold til EBAs retningslinjer om stresstesting (EBA GL/2018/04) og om testene er tilpasset foretakets virksomhet og risikoeksponering. Resultatene av foretakets stresstester i ICAAP vil også vurderes opp mot Finanstilsynets egne stresstester.

Finanstilsynet ser også hen til foretakets egne vurderinger av risiko og kapitalbehov knyttet til intern virksomhetsstyring.

---

<sup>18</sup> Jf. finansforetaksloven § 8-6 § 13-6 første ledd

# 7 Risikoanalysen

Finanstilsynet skal etter finansforetaksloven § 14-6 andre ledd vurdere hvilke risikoer foretaket er eller kan bli eksponert for. Vurderingen av fremtidig risiko foretaket kan bli eksponert for, vil blant annet ta utgangspunkt i foretakets strategi og den makroøkonomiske situasjonen. Finanstilsynet deler som hovedregel vurderingen av foretakets iboende risikoer inn i følgende underkategorier: kredittrisiko, markedsrisiko, operasjonell risiko, likviditetsrisiko og finansieringsrisiko, risiko for overdreven gjeldsoppbygging og sekkeposten "øvrige risikoer".

Dersom det er identifisert svakheter i foretakets styring og kontroll med de enkelte risikotypene nevnt i kapittel 7, vil Finanstilsynet ta i betraktning hvilken risiko dette kan medføre for foretaket. For mindre og lite komplekse foretak inngår Finanstilsynets vurdering av risiko knyttet til styring og kontroll med de enkelte risikotypene i vurderingen av foretakets interne virksomhetsstyring, jf. kapittel 6.

For nærmere beskrivelse av hvilke vurderingskriterier som vektlegges i vurdering av styring og kontroll med kredittrisiko, markedsrisiko, likviditets- og finansieringsrisiko, samt operasjonell risiko, vises det til Finanstilsynets veiledninger (moduler) publisert på Finanstilsynets nettsted samt EBA/GL/2022/03.<sup>19</sup>

I dette kapittelet presiseres vurderingskriterier som kan være aktuelle i vurderingen av foretakets risikoeksponering.

## 7.1 Kredittrisiko

### Porteføljekvalitet

I analysen av foretakets kredittrisikoeksponering vurderer Finanstilsynet kvaliteten på, og utviklingen i foretakets ulike kredittporteføljer og utsiktene for disse. Finanstilsynets modul for evaluering av kredittrisiko gir nærmere veiledning for hvilke elementer Finanstilsynet legger vekt på i vurderingen. Det vises for øvrig til EBA/GL/2022/03.<sup>20</sup>

Finanstilsynet vurderer foretakets faktiske risikoeksponering, samt hvordan kredittrisikoen i foretaket overvåkes og rapporteres. Faktisk risikoeksponering vurderes opp mot styrets risikoappetitt, kredittstrategier og kredittretningslinjer. Finanstilsynet vurderer videre risikoeksponeringen i et fremoverskuende perspektiv i lys av foretakets kredittstrategier, kreditttrammer og de makroøkonomiske utsiktene.

Finanstilsynet legger i vurderingen blant annet vekt på:

- Misligholdte engasjementer og varigheten på disse.<sup>21</sup>
- Engasjementer med betalingslettelser (forbearance).

---

<sup>19</sup> Jf. EBA/GL/2022/03 pkt. 6.2.3 (kredittrisiko), 6.3.3 (markedsrisiko), 6.4.4 (operasjonell risiko) og 6.5.3 (markedsrisiko)

<sup>20</sup> [EBA/GL/2022/03 kapittel 6.2](#)

<sup>21</sup> Vesentlig omfang av mislighold av en viss varighet vurderes å medføre høyere risiko for foretak som har begrensede avsetninger.

- Foretakets tapsavsetningsgrad, herunder tapsavsetninger på foretakets friske høyrisikoportefølje samt tapsavsetningsgrad på eldre misligholdte lån. Vurderingene gjøres både for samlet portefølje og relevante delporteføljer. Når det gjelder størrelsen på tapsavsetningene, ses det hen til sikkerheter og verdivurderingen av disse.
- Om foretakets metodikk for fastsettelse av tapsavsetninger er i samsvar med reglene i IFRS 9.
- Om foretakets innvilgelse og overvåking av lån er i tråd med retningslinjene fra EBA.<sup>22</sup>
- Etterlevelse av utlånsforskriften.<sup>23</sup>
- I hvilken grad foretakets prising av utlån dekker kapitalkostnad/finansieringskostnad, og om det er tilstrekkelig differensiering mellom låneprodukter og mellom kundesegmenter.
- Foretakets eksponeringer mot eiendomsutviklingsprosjekter.<sup>24</sup>
- Eventuell verdipapirisering av porteføljer og hvordan dette påvirker risikoen foretaket er utsatt for.
- Om foretaket har vurdert ESG-risiko i kredittporteføljen og særskilt om foretaket har vurdert risikoen fra klimaendringer og overgangen til et lavutslippssamfunn.

For foretak som har fått godkjent IRB-modell, vil det i risikovurderingen ses hen til Finanstilsynets generelle oppfølging av foretakenes bruk av modellene og vurderes om det er nødvendig med særskilte tiltak som en del av SREP (modellrisiko). Dette omfatter også en vurdering av om løpetidsparameteren (M) gjenspeiler den faktiske risikoen.<sup>25</sup>

Finanstilsynet foretar regelmessige stresstester av foretakenes kredittporteføljer som ledd i vurderingen av fremtidig tapsrisiko i foretakets utlånsportefølje(r). Estimatenes for tap på utlån fra slike stresstester inngår også i risikoanalysen.

### **Kredittrelatert konsentrasjonsrisiko**

I vurderingen av foretakets kredittrelaterte konsentrasjonsrisiko vurderer Finanstilsynet om foretakets eksponeringer er godt diversifisert.<sup>26</sup> Høy konsentrasjonsrisiko kan gjøre foretaket særlig sårbart overfor enkelthendelser. Analysen omfatter enkeltkundekonsentrasjon, næringskonsentrasjon, geografisk konsentrasjon, produktkonsentrasjon og konsentrasjon mot ulike typer av sikkerhet. Finanstilsynet vil også vurdere omfanget av store engasjement og kvaliteten på disse. Det vises for øvrig til EBAs retningslinjer for SREP.

## **7.2 Markedsrisiko**

I analysen av foretakets markedsrisikoeksponering vurderer Finanstilsynet risiko knyttet til poster på og utenfor foretakets balanse som kan medføre tap ved endring i markedspriser. Analysene av de enkelte typer markedsrisiko beregner et tapspotensiale, risikospredning og likviditet i posisjonene ved plutselige endringer i de viktigste markedsrisikofaktorene. All vesentlig markedsrisiko analyseres. Utover markedsrisiko omfattet av EBAs beskrivelse av

<sup>22</sup> [EBA/GL/2020/06](#)

<sup>23</sup> Forskrift av 9. desember 2020 nr. 2648

<sup>24</sup> Jf. Rundskriv 2/2021

<sup>25</sup> Jf. EBA/GL/2022/03 pkt. 182 og 229

<sup>26</sup> Jf. EBA/GL/2022/03 pkt. 183-189

markedsrisiko, inkluderes også renterisiko i bankporteføljen (IRRBB)<sup>27</sup> og eiendomsrisiko i analysen av markedsrisiko. Finanstilsynets modul for evaluering av markedsrisiko gir nærmere veiledning for hvilke elementer Finanstilsynet vektlegger i vurderingen. Det vises for øvrig til EBAs retningslinjer for SREP.<sup>28</sup>

### **Renterisiko**

Finanstilsynet analyserer foretakets markedsrisiko knyttet til posisjoner i rentebærende finansielle instrumenter, herunder derivater med renteinstrumenter som underliggende. Vurderingen omfatter også foretakets andeler i rentefond, obligasjonsfond og pengemarkedsfond. Renterisiko knyttet til bankporteføljen<sup>29</sup> (IRRBB) vurderes separat fra renterisikoen i handelsporteføljer. IRRBB vurderes både som risiko for endringer i egenkapitalen (EVE-metoden) og risiko for endringer i resultatet (NII-metoden). Risikoanalysen etter NII-metoden omfatter i tillegg til effekter for rentemarginen også verdiendringer på verdipapirer, inkludert eventuelle effekter i det utvidede resultatregnskapet. Renterisikoen vurderes basert på rammene foretakets styre har fastsatt.

### **Aksjerisiko**

Finanstilsynet vurderer foretakets markedsrisiko knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter, inkludert derivater med egenkapitalinstrumenter som underliggende. Analysen omfatter både posisjoner i handelsporteføljen og bankporteføljen. Handelsporteføljen vurderes basert på rammene foretakets styre har fastsatt. Bankporteføljen har normalt ikke rammer og vurderes som hovedregel basert på foretakets innrapporterte posisjoner.

### **Valutarisiko**

Finanstilsynet analyserer foretakets risiko knyttet til eksponering mot ulike valutaer. Analysen omfatter alle finansielle instrumenter og øvrige posisjoner med valutarisiko. Analysen er som hovedregel basert på rammene foretakets styre har fastsatt for bankporteføljer og handelsporteføljer.

### **Kredittspreadsrisiko**

Finanstilsynet analyserer foretakets risiko knyttet til endring i markedsverdi av obligasjoner, sertifikater og eventuelle kredittderivater som følge av generelle endringer i kredittspreads. Analysen er som hovedregel basert på markedsverdier av foretakets faktiske posisjoner i både handelsporteføljer og bankporteføljer.

### **Eiendomsrisiko**

Finanstilsynet vurderer foretakets risiko knyttet til posisjoner og direkte eierskap i eiendom, inkludert egne eide forretningslokaler (herunder bankbygg og eiendom som benyttes av ansatte), eiendomsselskaper, samt overtatte kredittengasjement innen eiendom. Vurderingen omfatter også foretakets plasseringer med eierandeler i eiendomsfond. Analysen er som hovedregel basert på markedsverdien av foretakets faktiske beholdninger.

---

<sup>27</sup> For IRRBB vurderes også risiko for endringer i resultatet

<sup>28</sup> [EBA/GL/2022/03 kapittel 6.3](#)

<sup>29</sup> EBA/GL/2018/02 og Baselkomiteens dokument "Standards - Interest rate risk in the banking book, April 2016".

## **Annen markedsrisiko**

All annen vesentlig markedsrisiko foretaket er eksponert for analyseres, herunder, men ikke begrenset til, risiko tilknyttet finansiering i utlandet som ikke er dekket ellers i analysen av markedsrisiko.

Finanstilsynets vil også se hen til foretakets egne vurderinger av annen type markedsrisiko. For større foretak vil Finanstilsynet også vurdere hvordan foretaket overvåker effekten av ESG-risiko på sine markedsrisikoposisjoner og om foretaket har en egnet EGS-strategi for markedsrisiko på plass.

## **7.3 Operasjonell risiko**

Finanstilsynet vurderer om det er ekstraordinære forhold eller vesentlige endringer som kan medføre forhøyet operasjonell risiko i foretaket gjennom å påvirke styring av foretaket, utnyttelse av foretakets ressurser, eller øke risikoen for manuelle feil. Foretakets bruk av underleverandører og samarbeidspartnere, samt styring og kontroll med utkontraktert virksomhet, nye og endrede produkter, aktiviteter, prosesser og systemer, inngår i vurderingen av operasjonell risiko. Videre ser Finanstilsynet også på foretakets beredskapsplaner som skal sikre at driften kan videreføres og tap begrenses ved alvorlige driftsforstyrrelser.

Finanstilsynet ser hen til foretakets egne vurderinger av risiko og kapitalbehov knyttet til operasjonell risiko, tapshistorikk (potensielle og faktiske tap), erfaringer fra stedlig tilsyn, rapportering av hendelser og annen myndighetsrapportering, samt annen rapportering fra og kontakt med foretaket. Finanstilsynets modul for evaluering av operasjonell risiko gir nærmere veiledning for aktuelle elementer som kan inngå i vurderingen. Det vises for øvrig til EBAs retningslinjer for SREP.<sup>30</sup>

Finanstilsynet vurderer hvorvidt operasjonelle hendelser og handlinger som kan svekke foretakets tillit, herunder manglende eller svakt forbrukervern, er egnet til å påføre foretaket økte tap og redusert lønnsomhet på sikt.

- I analysen er det særlig aktuelt å legge vekt på: IKT-risiko, herunder også risiko for IKT-angrep (Cyber risk)<sup>31</sup>
- Etterlevelsesrisiko (Compliance risk)
- Risiko for svindel og bedrageri
- Juridisk risiko
- Risiko for hvitvasking og terrorfinansiering
- Risiko ved oppfølging av utkontrakterte tjenester
- ESG-risiko, herunder fysisk risiko og overgangsrisiko i forbindelse med klimaendringer og tilpasning til et lavutslippssamfunn
- Risiko for mangelfull kvalitet i intern- og ekstern rapportering
- Risiko for mangelfull beredskaps-/kontinuitetsplan
- Risiko for feil i utvikling og bruk av modeller som brukes i styringen av virksomheten

---

<sup>30</sup> EBA/GL/2022/03 kapittel 6.4

<sup>31</sup> EBA/GL/2022/03 punkt 305 h

I vurderingen legger Finanstilsynet særlig vekt på mulige konsekvenser dersom styring og kontroll med risikoene nevnt over vurderes svak eller mangelfull.

### **Atferdsrisiko**

Det kan også være aktuelt å vurdere risiko som følge av bankens atferd, herunder om bankens virksomhet i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til forbrukervern. Atferdsrisiko og manglende, eller svakt, forbrukervern innebærer økt operasjonell risiko i form av svekket tillit og mulig erstatningsansvar. Finanstilsynet vurderer bankens atferdsrisiko, blant annet på grunnlag av antall og endringer i kundeklager. Finanstilsynet vurderer også risiko knyttet til andre hendelser eller handlinger som kan svekke foretakets tillit. Et eksempel kan være mistillit som følge av manglende etterlevelse av ESG-standarder for foretakets produkter, eller svak etterlevelse av hvitvaskingsregelverket.

## **7.4 Likviditets- og finansieringsrisiko**

I analysen av foretakets likviditets- og finansieringsrisiko er det aktuelt å vurdere om foretakets likviditets- og finansieringsstrategi, retningslinjer, rammer, prosesser og modeller, er tilpasset foretakets størrelse, aktiviteter og kompleksitet. Finanstilsynet legger vekt på å vurdere hvor godt rustet foretaket kan anses å være i en likviditetskrise og/eller finansieringskrise som rammer foretaket og/eller markedet generelt. Videre er det aktuelt å avklare om foretaket likviditets- og/eller finansieringsmessig er eksponert mot risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.

### **Likviditetsrisiko**

Finanstilsynet analyserer foretakets utvikling og status for likviditetsreservekravet, LCR, totalt og per signifikant valuta, på alle konsolideringsnivå. Videre vurderes foretakets andre likviditetsreserver, herunder ledig OMF-kapasitet. Finanstilsynet forventer at foretakets rammeverk og etterlevelse av dette ivaretar risiko knyttet til konsentrasjon av likvide eiendeler, manglende sammenfall (mismatch) i valutastrømmer og intradag likviditetsrisiko.

### **Finansieringsrisiko**

Finanstilsynet analyserer foretakets rammeverk, utvikling og status for stabil, langsiktig og diversifisert finansiering ved indikatoren for stabil finansiering NSFR, innskuddsdekning, innskuddssammensetning, andelen markedsfinansiering og markedsfinansieringens gjennomsnittlige gjenstående løpetid samt konsentrasjon i forfallsstruktur og finansieringskilder. Under markedsfinansiering inngår en vurdering av eventuelt krav pålagt foretaket med hensyn til etterstilt gjeld (MREL).

For enkelte foretak er det også aktuelt å vurdere betydningen av ESG-risiko for foretakets status og fremtidige utfordringer når det gjelder likviditet og finansiering.

## **7.5 Risiko knyttet til overdreven gjeldsoppbygging**

Finanstilsynet vurderer risikoen for at foretakets forpliktelser øker for mye i forhold til foretakets egenkapital, sett i lys av foretakets forretningsmodell, forretningsstrategi og vekstambisjoner. Finanstilsynet vurderer også nivået på, og endringer i, foretakets uvektede kjernekapitalandel over tid og sammenstiller foretakets uvektede kjernekapitalandel med en

referansegruppe. Det vil også være aktuelt å vurdere nivået på foretakets eksponeringsmål i lys av det risikovektede beregningsgrunnlaget, se for øvrig kapittel 8.2.

Utviklingen i foretakets uvektede kjernekapitalandel i Finanstilsynets stresstester vil vektlegges i risikovurderingen.

## 7.6 Øvrige risikoområder

### Risiko knyttet til pensjonsforpliktelser

Finanstilsynet vurderer risikoen knyttet til foretakets fremtidige pensjonsforpliktelser og om dette kan medføre uventede kostnader for foretaket fremover. Foretak som er sponsor for pensjonskasser eller har ikke-fonderte pensjonsordninger for sine ansatte (herunder AFP) samt foretak med ytelsesbaserte pensjonsordninger og hybride tjenstepensjonsordninger vurderes å ha risiko knyttet til pensjonsforpliktelser.

### Annen risiko

Finanstilsynet kan også vurdere andre vesentlige risikoer enn de som er nevnt ovenfor når dette er relevant og i henhold til de til enhver tid gjeldende SREP-retningslinjer fra EBA.

### Samlet risikovurdering

For vurderingene omtalt i kapittel 5 (forretningsmodell), kapittel 6 (intern virksomhetsstyring), samt kapittel 7 (vurdering av risikoområder) rangerer Finanstilsynet foretakets risiko i en av fire kategorier: "lav risiko", "lav til medium risiko", "medium til høy risiko" eller "høy risiko". Likviditets- og finansieringsrisiko rangeres separat fra de øvrige risikoområdene. Til sammen danner Finanstilsynets vurderinger grunnlag for en samlet SREP-rangering som gir Finanstilsynet et utgangspunkt for å sammenlikne og vurdere risiko og kapitalbehov på tvers av ulike foretak og grupper av foretak. Den samlede vurderingen danner grunnlag for å vurdere om foretakets forretningsmodell er levedyktig på kort og lang sikt.

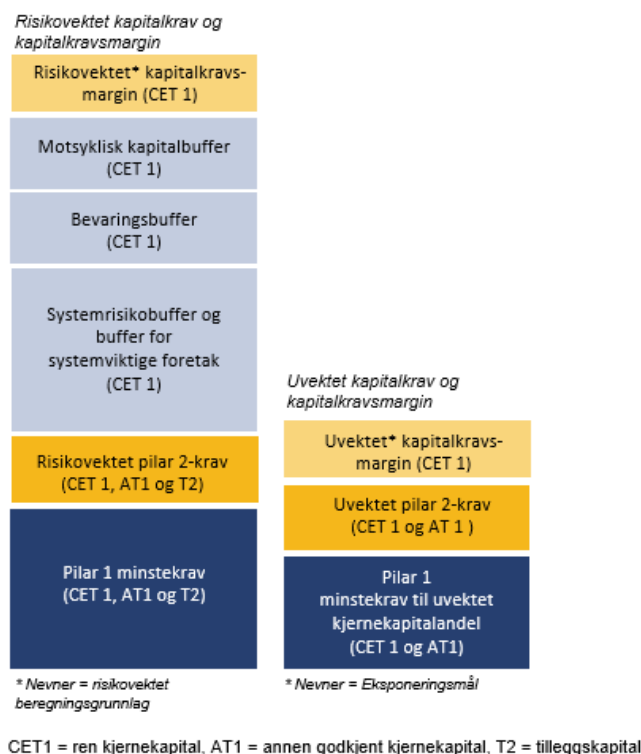
## 8 Vurdering av samlet kapitalbehov

Finanstilsynets vurdering av foretakets forretningsmodell (kapittel 5) og interne virksomhetsstyring (kapittel 6), danner sammen med risikovurderingen av foretakets kapital- og likviditetssituasjon (kapittel 7), grunnlaget for vurderingen av foretakets samlede kapitalbehov, kapitalbehov i pilar 2 og kapitalkravsmargin.

Figur 2 gir en illustrasjon av foretakets samlede kapitalkrav og kapitalkravsmargin. Figuren illustrerer også krav til uvektet kjernekapitalandel, samt uvektet pilar 2-krav og uvektet kapitalkravsmargin.



Figur 2: Oversikt over kapitalkrav og kapitalkravsmargin



## 8.1 Vurdering av kapitalbehov i pilar 2

Kapitalbehov som knyttes til risikoer som ikke, eller bare delvis, dekkes av minstekrav og bufferkrav i pilar 1, skal fastsettes som foretaksspesifikke kapitalkrav (pilar 2). Dette avsnittet beskriver hvilken type kapital som kan benyttes for å oppfylle pilar 2-kravet og Finanstilsynets praksis for fastsettelse av pilar 2-kravet.

Pilar 2-kravet gjelder på øverste konsolideringsnivå om ikke annet er fastsatt i Finanstilsynets vedtak. Kapital som benyttes til å dekke minstekravet og det samlede bufferkravet i pilar 1, kan ikke benyttes til å dekke kapitalbehov i pilar 2. Kapital som benyttes for å oppfylle det risikovektede pilar 2-kravet skal bestå av minimum 56,25 prosent ren kjernekapital og 75 prosent kjernekapital, som tilsvarer kravet til sammensetning av kapital i pilar 1.<sup>32</sup> Finanstilsynet kan stille strengere krav til kapitalsammensetning i enkeltforetak når det er nødvendig av hensyn til foretakets soliditet.<sup>33</sup> Eksempelvis kan det være aktuelt å stille strengere krav til sammensetning av kapital for å oppfylle pilar 2-kravet dersom foretaket har en risikoprofil som kan medføre raske og vesentlige svingninger i ren kjernekapitaldekning, eller når foretakets eierstruktur i vesentlig grad kan påvirke foretakets tilgang på (ren) kjernekapital. Det kan også være aktuelt for foretak som av andre årsaker antas å ha særskilte

<sup>32</sup> Gjeldende fra 1. juni 2022

<sup>33</sup> Jf. CRD artikkel 104a nr. 4

utfordringer med å innhente ny kapital. Finanstilsynet vil se hen til eventuelle juridiske, operasjonelle og finansielle forhold som kan påvirke foretakets kapitalnivå og/eller mulighet til å hente kjernekapital. Kravet til sammensetning av kapital i pilar 2 vil fremgå av Finanstilsynets vedtak for det enkelte foretak og gjelder inntil nytt vedtak blir fattet.

På bakgrunn av risikovurderingen omtalt i kapittel 7 vurderer Finanstilsynet det enkelte foretakets kapitalbehov i pilar 2. For hver enkelt risikotype vurderes det om kapitalen avsatt i pilar 1 er tilstrekkelig for å dekke risikoen Finanstilsynet mener foretaket er utsatt for. For enkelte risikotyper som ikke er dekket, eller ikke er tilstrekkelig dekket i pilar 1, har Finanstilsynet utviklet beregningsmetodikk som benyttes som støtteverktøy i kapitalbehovsvurderingen. Metodikken er nærmere beskrevet i vedleggene til dette rundskrivet. Dette gjelder:

- Kredittrisiko – omtales nærmere i vedlegg 2
- Markedsrisiko – omtales nærmere i vedlegg 3
- Eierrisiko knyttet til eierskap i forsikring – omtales nærmere i vedlegg 4

Metodikken danner, sammen med kriteriene omtalt i kapittel 7 og kriteriene gjengitt i Finanstilsynets moduler, grunnlaget for Finanstilsynets helhetlige vurdering av foretakets kapitalbehov, herunder kapitalbehovet i pilar 2. I vurderingen ser Finnstilsynet også hen til foretakets egen vurdering av risiko og kapitalbehov (ICAAP).

Dersom foretaket ikke etterlever krav til virksomhetsstyring eller gjenopprettingsplan<sup>34</sup>, vurdering av risiko og samlet kapitalbehov<sup>35</sup> eller reglene om store engasjement<sup>36</sup>, og andre tilsynsmessige virkemidler ikke vurderes hensiktsmessige, vil Finanstilsynet fastsette pilar 2-krav.<sup>37</sup> Krav til foretakets ICAAP er nærmere omtalt i vedlegg 1.

## 8.2 Uvektet kjernekapitalandel

Kapitalbehov som følge av risiko for overdreven gjeldsoppbygging vurderes separat fra de øvrige risikokategoriene. Uvektet kjernekapitalandel er en soliditetsindikator som supplerer de risikovektede minstekravene og skal fungere som en "backstop" for risikovektede eksponeringer som begrenser foretakenes gjeldsoppbygging i oppgangstider.<sup>38</sup> Finanstilsynet skal fastsette minstekrav i pilar 2 til uvektet kjernekapitalandel. Pilar 2-krav for uvektet kjernekapitalandel skal dekke risiko som ikke, eller bare delvis, er dekket i det uvektede pilar 1-kravet.<sup>39</sup> I vurderingen vil Finanstilsynet legge vekt på sårbarheter ved foretakets virksomhet, forretningsmodell, strategier, prognoser og vekstplaner som ikke fanges opp av det risikovektede kapitalkravet.<sup>40</sup> Finanstilsynet vil også vurdere om det er eventuelle tegn til tilpasninger i eksponeringene rundt rapporteringstidspunktene som tilsier at

---

<sup>34</sup> Jf. finansforetaksloven kapittel 13, samt § 20-5, jf. også CRD artikkel 74

<sup>35</sup> Jf. finansforetaksloven § 13-6, jf. også CRD artikkel 75. Se vedlegg 1

<sup>36</sup> Jf. finansforetaksloven § 13-12, jf. CRR/CRD IV-forskriften § 44, jf. CRR artikkel 393 og EBA/GL/2017/15

<sup>37</sup> Jf. CRD artikkel 104a nr. 1 b

<sup>38</sup> Jf. CRR avsnitt 8 i fortalen

<sup>39</sup> Jf. CRD artikkel 104a nr. 3

<sup>40</sup> EBA/GL/2022/03 avsnitt 7.3

det bør fastsettes et pilar 2-krav for uvektet kjernekapitalandel. Finanstilsynet vurderer også utviklingen i nivået på foretakets uvektede kjernekapitaldekning over tid.

Finanstilsynet vil vurdere det samlede nivået på foretakets uvektede kjernekapitalandel i lys av intensjonen om å redusere overdreven gjeldsoppbygging.

## 8.3 Nærmere om kapitalkravsmargin

### **Kapitalkravsmargin**

Et finansforetak skal i sin samlede kapitalvurdering i ICAAP angi kapitalbehovet på kort og lang sikt, samt vurdere hvordan dette kapitalbehovet kan tilfredsstilles (finansforetaksloven § 13-6 tredje ledd og verdipapirhandelloven § 9-47 tredje ledd). Det må derfor foreligge en kapitalplan. Finanstilsynet legger til grunn at foretaket tilpasser både kapitalmålet og faktisk kapitalnivå slik at det er god margin til det samlede kapitalkravet i henhold til minstekravet og bufferkravet i pilar 1 og det fastsatte pilar 2-kravet for iboende risikoer. Ved fastsettelse av foretakets kapitalmål bør styret i det enkelte foretak vektlegge foretakets forretningsmodell, handlingsrom i et fremoverskuende perspektiv, at foretaket skal kunne opprettholde en normal utlånsvekst, og at kapitaliseringen understøtter tilgang til kapitalmarkedene også under vanskelige markedsforhold.

Finanstilsynet vil på bakgrunn av foretakets vurdering og egne vurderinger angi en forventning til margin.<sup>41</sup> Finanstilsynets forventning til kapitalkravsmargin uttrykkes etter en individuell vurdering av det enkelte foretak, og vil bli meddeles foretaket samtidig som vedtak om foretakets pilar 2-krav. Kapitalkravsmarginen skal oppfylles med ren kjernekapital. Figur 3 illustrerer kapitalkrav og kapitalkravsmargin.

---

<sup>41</sup> Jf. CRD artikkel 104b, jf. EBA/GL/2022/03 kapittel 7.7.1 samt annex 2

Figur 3: Illustrasjon kapitalkrav og kapitalkravsmargin.



Finanstilsynet bruker stresstester for å vurdere nivået på marginen et foretak bør ha til kapitalkravet. Som en forenkling, kan det også benyttes sensitivitetsanalyser e.l.<sup>42</sup>

Basert på resultatene fra Finanstilsynets stresstest eller sensitivitetsanalyser (fall i ren kjernekapitaldekning sett opp mot kapitalbevaringsbuffer) plasseres hvert foretak i en av fire grupper. Hvert intervall representerer et nedre og øvre referansepunkt som gir et utgangspunkt for vurdering av nivået på foretakets kapitalkravsmargin. Intervallene er overlappende og gjenspeiler at det kan tas hensyn til foretaksspesifikke forhold som ikke dekkes av stresstesten. I vurderingen vil Finanstilsynet se hen til stresstestresultater over tid, samt foretakets egenart, risikoprofil, foretakets eget stresstestrammeverk og øvrige stresstestresultater (se eget punkt om stresstester nedenfor).

Gruppering av foretak i forbindelse med Finanstilsynets av forventet kapitalkravsmargin:

**Intervall 1:** forventet kapitalkravsmargin utgjør inntil 1,0 prosent av risikovektet beregningsgrunnlag.

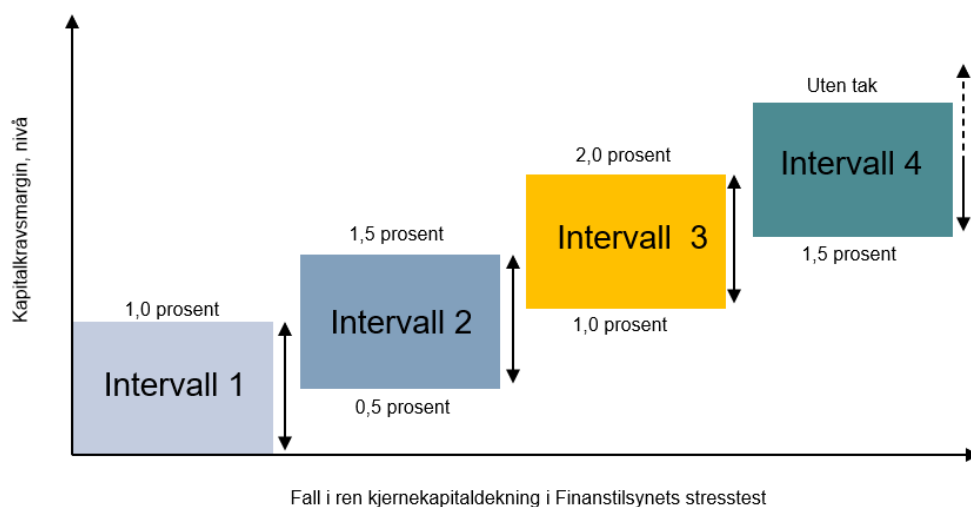
**Intervall 2:** forventet kapitalkravsmargin utgjør mellom 0,5 prosent og 1,5 prosent av risikovektet beregningsgrunnlag.

**Intervall 3:** forventet kapitalkravsmargin utgjør mellom 1,0 og 2,0 prosent av risikovektet beregningsgrunnlag

**Intervall 4:** forventet kapitalkravsmargin utgjør fra 1,5 prosent og oppover av risikovektet beregningsgrunnlag

<sup>42</sup> [EBA/GL/2022/03](#) punkt 426

Figur 4: Intervaller for forventet kapitalkravsmargin



I ekstraordinære tilfeller kan Finanstilsynet gi uttrykk for en kapitalkravsmargin på et nivå utenfor det aktuelle intervallet.

### Bruk av stresstester i vurdering av forventet kapitalkravsmargin

I vurderingen av nivået på kapitalkravsmargin for det enkelte foretak ser Finanstilsynet hen til foretakets egne stresstester og Finanstilsynets stresstester. Dersom det er relevant, ser Finanstilsynet også hen til andre stresstester, eksempelvis stresstester som gjennomføres av Den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) og Det internasjonale pengefondet (IMF). Finanstilsynet bruker også de ulike stresstestene i vurderingen av uvektet kapitalkravsmargin (P2GLR).

Finanstilsynet vurderer blant annet forutsetningene foretaket har lagt til grunn i egne stresstester, og om forutsetningene er basert på tilstrekkelig lange tidsserier slik at de dekker tidligere relevante kriser. På kredittområdet vil dette for norske banker i praksis si dataserier som dekker bankkrisen på begynnelsen av 90-tallet. Finanstilsynet vurderer også utfallet av bankens ulike stressscenarioer, og sammenlikner mot utfallet av Finanstilsynets egne stresstester. Dersom foretaket har lagt til grunn risikoreduserende tiltak, eller gir informasjon om dette i egne stresstester, vurderer Finanstilsynet hvorvidt tiltakene virker relevante og om tiltakene kan gjennomføres i stressperioden. Finanstilsynet vurderer også om foretakets stresstester er tilstrekkelig egnet til å avdekke svakheter i forretningsmodellen. Ved vurdering av stresstester og stresstestresultater kan Finanstilsynet også se hen til foretakets gjenopprettingsplan og vurdering av foretakets gjenopprettingskapasitet.

Finanstilsynet benytter en egen stresstest for å vurdere utviklingen i foretakets resultater og kapitalisering under forutsetning av et kraftig stress i norsk økonomi. I kalibreringen av stresstestforutsetningene legger Finanstilsynet til grunn framskrivningene i Finanstilsynets

makromodell NAM-FT<sup>43</sup>. Dette sikrer konsistens mellom Finanstilsynets vurderinger av systemrisiko og effektene av en kraftig nedgangskonjunktur på makronivå og virkningen på det enkelte foretaks resultat, balanse og kapitaldekning. Finanstilsynets soliditetsstresstest omfatter de fleste norske banker, samt kredittforetak. Stresstestene utarbeides årlig. Den er basert på makrostress-scenarier hvor det benyttes detaljert mikroinformasjon, som for eksempel spesifikk informasjon om tilnærmet alle bankenes utlånsengasjementer og misligholdssannsynlighet for ikke-finansielle foretak. Stresstestene dekker kredittrisiko, usikkerhet knyttet til utviklingen i rentenetto, markedsrisiko<sup>44</sup> og atferds-/operasjonell risiko, samt andre elementer som kan påvirke foretakets inntjening. Stresstestene er tilpasset foretakenes nåværende forretningsmodeller, som i hovedsak er utlånsvirksomhet til person- og bedriftskunder samt noe markedsaktivitet, og dekker en framskrivingsperiode på 4–5 år. Finanstilsynet vurderer skjønnsmessig om stresstestene er egnet for den enkelte banks forretningsmodell og foretakets rammeverk for stresstesting. Dersom Finanstilsynets stresstest ikke er egnet for foretaket, kan Finanstilsynet basere vurderingen på ulike sensitivitetsanalyser i vurderingen av forventet kapitalkravsmargin. Finanstilsynet kan også hensynta andre forhold som kan bidra til volatilitet i bankens rene kjernekapitaldekning.

## 9 Tilsynsmessige virkemidler

Som en del av SREP vurderer Finanstilsynet om det er nødvendig å gjennomføre foretaks-spesifikke tiltak for å kompensere for, eller redusere, risikoen foretaket er utsatt for. Tiltak kan også være nødvendig for å rette opp vesentlige svakheter, feil eller mangler som er avdekket ved stedlig tilsyn og som ikke er tilstrekkelig avhjulpet. Fastsettelse av pilar 2-krav kan være et eksempel på tiltak. Andre eksempler kan være tettere dialog med foretaket, krav til hyppigere rapportering, stedlig tilsyn i foretaket eller andre tilsynsmessige virkemidler som pålegg om retting. I særlige tilfeller kan det også være aktuelt med mer inngripende tiltak.

Finanstilsynet vurderer eventuelle tiltak i lys av foretakets størrelse, kompleksitet og forretningsmodell. Finanstilsynet vurderer også alvorlighetsgraden i hvert enkelt tilfelle. Under normale omstendigheter vil avdekkede svakheter, feil og mangler bare unntaksvis kreve strakstiltak.

### **Ordinære tilsynsmessige virkemidler, herunder pålegg om retting**

Finanstilsynet anvender løpende relevante tilsynsmessige virkemidler og tiltak som ledd i det ordinære tilsynsarbeidet, herunder blant annet SREP og dokumentbaserte- og stedlige tilsyn. Finanstilsynsloven, finansforetaksloven § 10-6, § 13-6 og § 14-6 hjemler Finanstilsynets myndighet og virkemiddelbruk.<sup>45</sup> Finanstilsynet kan gi uttrykk for at foretaket bør forbedre den interne virksomhetsstyringen, redusere risikoeksponeringen, øke tapsavsetningene eller gjennomføre andre risikoreduserende tiltak. Finanstilsynet kan også gi uttrykk for at foretaket bør gjennomføre tiltak for å bedre likviditeten, fastsette høyere LCR- og NSFR-krav, eller at foretaket bør endre sammensetningen av finansieringen. Finanstilsynet kan gi foretaket pålegg

---

<sup>43</sup> Publisering av Finanstilsynets stresstester: <https://www.finanstilsynet.no/publikasjoner-og-analyser/finansielt-utsyn/>

<sup>44</sup> De største bankene som rapporterer verdipapireksponeringen til Finanstilsynet i forbindelse med tilsynets samlede risikovurdering.

<sup>45</sup> Se senere omtale av utvidet myndighet i særskilte situasjoner

om å rette på mangler, styrke soliditeten (ev. ikke svekke den gjennom utbytte) eller å rapportere hyppigere.

Finansforetaksloven § 14-6 tredje ledd omtaler tilsynsmessige virkemidler ved manglende etterlevelse av krav. Dersom foretakets samlede rene kjernekapitaldekning faller under summen av minstekravet, pilar 2-kravet og det samlede bufferkravet, skal foretaket straks iverksette nødvendige tiltak for å rette opp dette. Dersom det er, eller det er grunn til å anta at det i nær fremtid vil være, manglende etterlevelse av krav og bufferkrav, kan Finanstilsynet blant annet gi pålegg om å endre foretakets organisering, styring og kontroll, strategier, prosesser og retningslinjer, endre eller begrense foretakets virksomhet og/eller risikoeksponering eller gjennomføre tiltak for å øke kapitaldekningen, herunder begrense utbetaling av utbytte og begrense omfang av foretakets godtgjørelsesordninger.

Dersom foretaket ikke har tilstrekkelig kapitalkravsmargin i tråd med Finanstilsynets forventninger, eller dersom kapitalnivået gjentatte ganger har vært lavere enn summen av minstekrav, bufferkapitalkrav og kapitalkravsmargin, kan Finanstilsynet med hjemmel i finansforetaksloven § 13-6 syvende ledd og finanstilsynsloven § 4 fjerde ledd fastsette et høyere pilar 2-krav.<sup>46</sup>

Finansforetaksloven § 10-6 gir Finanstilsynet myndighet til å pålegge foretaket å redusere eller stanse utbyttebetaling når hensynet til foretakets soliditet tilsier det. Finanstilsynet kan også pålegge foretaket å ha en høyere ansvarlig kapital enn lovbestemte minstekrav, jf. finanstilsynsloven § 4 fjerde ledd. Automatiske restriksjoner på samlet utbetaling av utbytte, renter på tilleggs kapital, samt prestasjonsbetinget godtgjørelse, jf. CRR/CRD IV-forskriften § 10, inntreer ved manglende etterlevelse av minstekravet, pilar 2-kravet for iboende risikoer og bufferkravet i pilar 1.

### **Tidlig inngripen**

Finansforetaksloven § 20-11 og § 20-12 hjemler mer inngripende tiltak og virkemidler som skal bidra til å forhindre at økonomiske problemer i enkeltforetak utvikler seg til en krise og eventuelt sprer seg til resten av det finansielle systemet, såkalt "tidlig inngripen".

Finansforetaksloven § 20-11 kommer i likhet med § 14-6 også til anvendelse ved brudd på lovfastsatte krav eller dersom det forventes at foretaket vil bryte lovfastsatte krav i nær fremtid, men de tilsynsmessige virkemidlene etter § 20-11 er noe annerledes og til dels mer inngripende enn virkemidlene hjemlet i § 14-6, og benyttes først og fremst i situasjoner der det er utsikt til rask forverring i foretakets finansielle stilling eller der det er avdekket alvorlig administrativ svikt i foretaket. Som bemerket i Prop. 159L (2016-2017) punkt 6.7.1.1 kan det tenkes situasjoner der det samtidig kan være grunnlag for inngripen etter både lovens § 14-6 og § 20-11. I proposisjonen pekes det på at det for eksempel kan være i situasjoner der det er utsikter til brudd med andre krav til forsvarlig drift enn kapitalkrav. Inngrepshjemlene etter de to bestemmelsene vil i slike tilfeller utløses samtidig, og Finanstilsynet vil kunne treffe de tiltak det finner hensiktsmessig ut fra den rådende situasjonen.

Dersom nødvendig, kan Finanstilsynet med hjemmel i finansforetaksloven § 20-11 be foretaket oppdatere gjenopprettingsplanen eller gjennomføre konkrete gjenopprettings tiltak,

---

<sup>46</sup> Jf. også CRD artikkel 104a nr. 1e

utarbeide en handlingsplan for slike tiltak, og innkalle generalforsamlingen med kortere frist enn det som fremgår av vedtektene. Finanstilsynet kan også be foretaket utarbeide en plan for restrukturering av gjelden og fremlegge et statusoppgjør, eller engasjere uavhengige sakkyndige for å gå gjennom og vurdere foretakets finansielle situasjon.

Virkemidlene hjemlet i § 20-12 kommer først til anvendelse når foretakets økonomiske situasjon er vesentlig forverret, eller når det foreligger vesentlige brudd på lov eller forskrift, og virkemidlene som er hjemlet i § 20-11 ikke anses tilstrekkelige. Da kan Finanstilsynet med hjemmel i finansforetaksloven § 20-12 pålegge foretaket å endre sammensetningen i styret eller ledelsen, og Finanstilsynet kan utpeke en administrator som midlertidig tar over styringen av virksomheten i inntil 12 måneder.

## 10 SREP-vurdering for foretak som inngår i utenlandske konsern der det er opprettet tilsynskollegier

For grensekryssende konsern der det er opprettet tilsynskollegier med deltakere fra flere europeiske lands tilsynsmyndigheter, følger Finanstilsynets arbeid de aktuelle europeiske retningslinjer<sup>47</sup>, herunder retningslinjer for SREP-prosessen. SREP-prosessen for grensekryssende konsern følger de samme elementene og vurderingene som er beskrevet i dette rundskrivet. I tillegg er oppgavefordelingen mellom de ulike tilsynsmyndighetene spesifisert. Vurderinger og beslutninger dokumenteres i egne maler som følger europeisk standard.

Tilsynsmyndigheten i hjemlandet gjennomfører den foreløpige risikovurderingen av morselskapet og konsernet. Tilsynsmyndighetene i de relevante vertslandene gjennomfører en tilsvarende risikovurdering av konsernets virksomhet underlagt deres respektive myndighet (datterforetak på solo- eller delkonsolidert nivå, samt enkelte filialer av utenlandske foretak<sup>48</sup>). De foreløpige analysene og vurderingene danner basis for tilsynskollegiets felles vurdering. Vurderingen danner grunnlaget for tilsynskollegiets felles beslutning om konsernets samlede risikonivå, kapitalbehov, likviditets- og finansieringsbehov, både på konsernnivå og for underliggende datterforetak. Tilsynskollegiet vurderer også videre oppfølging av konsernet, herunder relevante tiltak for de ulike foretakene som inngår i konsernet.

---

<sup>47</sup> Basert på artikkel 113 og 116 i EU-direktiv 2013/36/EU

<sup>48</sup> Jf. CRD artikkel 51



**Vedlegg:**

Rundskrivets vedlegg er publisert på Finanstilsynets nettsted på samme sted som rundskrivet.

Vedlegg 1 Dokumentasjon av risikoprofil og kapitalbehov (ICAAP og ILAAP)

Vedlegg 2 Finanstilsynets vurdering av kapitalbehov i pilar 2 knyttet til kredittrisiko

Vedlegg 3 Finanstilsynets vurdering av kapitalbehov i pilar 2 knyttet til markedsrisiko

Vedlegg 4 Finanstilsynets vurdering av kapitalbehov i pilar 2 knyttet til eierskap i forsikringsforetak

**FINANSTILSYNET**

Postboks 1187 Sentrum

0107 Oslo

[POST@FINANSTILSYNET.NO](mailto:POST@FINANSTILSYNET.NO)

[WWW.FINANSTILSYNET.NO](http://WWW.FINANSTILSYNET.NO)

## Finanstilsynets rundskriv 3/2022 – Vedlegg 1

### KRAV TIL FORETAKENES ICAAP OG ILAAP

Foretaket skal vurdere risiko og tilhørende kapitalbehov regelmessig, jf. finansforetaksloven § 13-6 første til tredje ledd. Foretakets ansvarlige kapital skal være forsvarlig sett i lys av foretakets risiko og omfanget av virksomheten, og foretaket skal ha en forsvarlig likviditetsstyring, jf. finansforetaksloven § 13-7 og CRR/CRD IV-forskriften kapittel V.

Kapitalbehovet skal vurderes på konsolidert nivå, og omfatte samtlige konsernforetak, jf. CRR/CRD IV-forskriften § 23. Navn på alle konsernforetakene skal fremgå i ICAAP og ILAAP. ICAAP og ILAAP skal vise fordelingen av risiko og kapitalbehov for gruppen under ett og for de enkelte konsernforetak/foretakene i gruppen. Finanstilsynet forventer at ICAAP inneholder en samlet skjematisk oversikt over risiko og kapitalbehov fordelt på hvert risikoelement og hvert foretak som omfattes. ICAAP skal i tillegg til konsernforetak også omfatte vurdering av risiko og kapitalbehov knyttet til eierandeler i tilknyttede foretak og samarbeidende gruppe, jf. finansforetaksloven § 17-13.

Foretakets vurdering av likviditets- og finansieringsrisiko, ILAAP, kan gjennomføres som en del av ICAAP og inngå i samme dokument som et eget kapittel.

Det skal være samsvar mellom foretakets ICAAP og ILAAP og foretakets gjenopprettingsplan.

Dokumentasjonen skal inneholde en samlet vurdering av foretakets finansielle situasjon, inkludert strategisk og markedsmessig posisjon, kvaliteten på foretakets aktiva og forventet resultatutvikling i årene fremover. Foretaket skal kommentere vesentlige risikoer og begrunne hvorfor risikonivået er akseptabelt, og hvis ikke; angi planlagte risikoreduserende tiltak.

For hver risikotype skal foretaket beskrive de sentrale metodene og forutsetningene som ligger til grunn for vurderingen, samt redegjøre for beregninger, herunder vurdering av ulike scenarioer. Det skal også redegjøres for beregninger og forutsetninger som ligger til grunn for vurdering av virksomheten i konsernforetak, tilknyttede foretak, foretak i samarbeidende gruppe, forretningsområder eller spesielle forretningsstrategier. Foretaket skal benytte mest mulig oppdaterte data, og det skal oppgis hvilket rapporteringstidspunkt foretaket har benyttet for tallene som ligger til grunn for vurderingene. ICAAP og ILAAP skal også gi en oversikt over hendelser som har inntruffet etter rapporteringstidspunktet som er relevant for vurderingen av risiko, kapitalbehov, likviditet eller finansieringsbehov.

Dersom analysen avdekker viktige temaer som trenger videre analyser og beslutninger, skal disse angis særskilt. Dokumentasjonen skal inneholde opplysninger om avtaler og andre vesentlige forhold som kan påvirke foretakets tilgang på kapital eller finansiering, og muligheten til å overføre kapital eller likviditet mellom forretningsenheter eller foretak. Det skal også opplyses om eventuelle forpliktelser som kan påvirke foretakets kapitalsituasjon.

Foretaket må opplyse hvem som har utarbeidet dokumentet, hvem som har foretatt vurderingene, hvordan analysen er gjennomført og kontrollert, samt på hvilket nivå dokumentet er godkjent og av hvem på hvilke datoer. Videre skal foretaket gi opplysninger om styrets behandling av ICAAP og ILAAP og konkret angi om det er foretatt en uavhengig vurdering av ICAAP og ILAAP og eventuelt konklusjonen fra den uavhengige vurderingen.

ICAAP skal inneholde informasjon om:

- Hvilke overordnede mål for risiko og risikoappetitt<sup>1</sup> som ligger til grunn for foretakets ICAAP. Risikotoleranse skal angis per enkeltrisiko så lang det passer
- Hvorvidt foretakets risikostyringssystemer og prosesser for styring og kontroll med risikoen foretaket er utsatt for vurderes å ha tilstrekkelig kvalitet, og om foretaket har gjennomført spesielle risikoreducerende tiltak på det aktuelle risikoområdet
- Faktisk kapitalnivå og sammensetning av ansvarlig kapital, sett i forhold til risikoprofil, målt i prosent av konsolidert beregningsgrunnlag
- Forventede endringer i rammebetingelser og forretningsprofil, forretningsstrategier og planer, samt antatt utvikling i økonomisk og finansiell posisjon
- Foretakets kapitalplan og planer for styring av kapitalnivået fremover, herunder planlagte kilder til økt kapital i tiden fremover og eventuelle utbytteplaner
- Foretakets kapitalbehov knyttet til ulike risikoer. For et konsern bør det for hver risikotype klart dokumenteres hvordan alle vesentlige porteføljer og virksomhetsområder er dekket. Det skal angis risikonivå og kapitalbehov for hver enkeltrisiko fordelt på hvert av foretakene som er omfattet av ICAAP. Kapitalbehovet skal sammenstilles med minimumskravet i pilar 1 for den aktuelle risikoen. ICAAP skal som et minimum dekke:
  - Forretningsmessig og strategisk risiko, herunder omdømmerisiko
  - Eierrisiko, herunder:
    - Risiko for svingninger i resultatbidrag
    - Øvrig risiko/forpliktelser knyttet til foretakets eierandeler i andre finansforetak
    - Øvrig risiko/forpliktelser knyttet til foretakets eierandeler i forsikringsforetak
  - Risiko knyttet til svakheter i foretakets systemer for styring og kontroll for hvert av risikoområdene
  - Kredittrisiko, herunder:
    - Porteføljekvalitet<sup>2</sup>
    - Motpartsrisiko
    - Restrisiko<sup>3</sup>
    - Konsentrasjonsrisiko (enkeltkunder, bransjer)
    - Utlånsvekst, herunder vekst i nye markeder/utenfor kjerneområdet
  - Markedsrisiko i handelsporteføljen og bankporteføljen, herunder:
    - Aksjekursrisiko
    - Renterisiko<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> Hvor mye risiko styret og foretaket er villig til å ta. Foretakets risikoappetitt kan for eksempel beskrives via fastsatte rammer for tapspotensiale, rammer for eksponering, beskrivelse av akseptable resultatsvingninger i en gitt tidsperiode mv.

<sup>2</sup> I tilknytning til vurderingen av porteføljekvalitet bør det blant annet foretas en nærmere vurdering av omfanget av betalingslettelser, en grundig vurdering av avsetningene på misligholdte lån og usikkerheten knyttet til disse. Det bør også foretas en særskilt vurdering av kvaliteten på foretakets finansiering av eiendomsutviklingsprosjekter.

<sup>3</sup> Restrisiko defineres som risikoen for at sikkerheter det tas hensyn til ved fastsettelse av kapitalkravet for kredittrisiko, er mindre effektive enn forventet.

<sup>4</sup> Foretakene skal også vurdere hvordan endringer i rentenivå kan påvirke resultatet (NII-metoden). EBAs retningslinjer for IRRBB beskriver forutsetningene som skal legges til grunn. Mindre foretak kan benytte forenklete forutsetninger i

- Spreadrisiko
- Valutarisiko
- Eiendomsrisiko<sup>5</sup>
- Operasjonell risiko, herunder:
  - Oppsummering av foretakets egevaluering av styring og kontroll av operasjonell risiko (risiko knyttet til IKT, utkontraktering, endring i produkter/systemer/markedsområde, atferdsrisiko, modellrisiko, mangelfull etterlevelse av internt og eksternt regelverk mv.)
  - Hendeshistorikk (potensielle og faktiske tap)
  - Beskrivelse av foretakets systemer, prosesser og rutiner for overvåking og rapportering av risikoindikatorer samt rutiner for vurdering av nøkkelkontroller
  - I hvilken grad interne modeller anvendes for å kvantifisere operasjonell risiko
- Scenarioanalyser med beskrivelse av eventuelle korrigerende tiltak for å unngå/reducere risiko
- Risiko knyttet til pensjonsforpliktelser, herunder risiko knyttet til ytelsespensjon og innskuddspensjon, eventuelle sponsorforpliktelser knyttet til pensjonskasse samt AFP-ordning
- Risiko for overdreven gjeldsoppbygging, herunder risikoforhold som kan påvirke utviklingen av foretakets uvektede kjernekapitalandel over tid
- Analyse av eventuelle svingninger i foretakets uvektede kjernekapitalandel
- ESG-risiko, herunder klimarisiko, forventes vurdert under de enkelte risikoområdene
- Hvitvaskings- og terrorfinansieringsrisiko forventes vurdert under de enkelte risikoområdene
- Foretakets samlede risikovektede kapitalbehov. Foretaket må vurdere om det samlede risikovektede kapitalbehovet virker rimelig sett i lys av relevante sensitivitetsanalyser og stress-scenarioer
- Foretakets uvektede kapitalbehov. Foretaket må vurdere om det samlede behovet for uvektet kjernekapitalandel virker rimelig sett i lys av relevante sensitivitetsanalyser og stress-scenarioer
- Foretakets kapitalmål, både målt i prosent av beregningsgrunnlaget og uvektet kjernekapitalandel
- De viktigste hovedtrekkene i gjenopprettingsplanen som er relevant for foretakets kapitalplanlegging med særlig vekt på foretakets samlede gjenopprettingskapasitet

ILAAP skal inneholde en oppsummering av:

- Styrets risikotoleranse for likviditets- og finansieringsrisiko

---

analysen. Foretak i gruppe 1 og gruppe 2 forventes videre å utarbeide rentesjokk tilpasset foretakets forretningsmodell. Sjøkket bør være et mulig, men lite sannsynlig makrostress. Dersom egenutviklede stress eller stress etter NII-metoden for beregning av renterisiko i bankboken (IRRBB) viser en høyere risikoeksponering enn standardstressene under EVE-metoden, forventes det at foretaket vurderer om det bør settes av mer kapital for renterisiko i bankboken.

<sup>5</sup> Foretakene må dokumentere eller sannsynliggjøre markedsverdiene for vesentlige posisjoner, fortrinnsvis i form av en relativt ny, ekstern takst.

- Rammer og styringsmål samt faktisk likviditetssituasjon og finansieringsrisiko målt mot disse
- Prognoser for likviditetsutviklingen
- Resultat av likviditetsstresstester
- Organisering av og kvalitet på styring og kontroll med likviditet- og finansieringsrisiko
- Forhold som kan utfordre styrets risikotoleranse på sikt, herunder ESG-risiko som nevnt under ICAAP

Nærmere omtale er gitt i Finanstilsynets modul for likviditets- og finansieringsrisiko, veiledning for styring og kontroll.

### Særskilt om kapitalbehovet i et fremoverskuende perspektiv

Foretaket skal angi kapitalbehovet på kort og lang sikt. Finanstilsynet legger til grunn at foretaket tilpasser både kapitalmål og faktisk kapitalnivå slik at det er god margin til summen av minstekrav, pilar 2-krav og de samlede bufferkravene. Ved fastsettelse av kapitalkravsmargin forventer Finanstilsynet at styret foretar en vurdering av alle vesentlige risikoforhold som kan påvirke foretakets resultater eller kapitalstatus. Styret bør vektlegge behov for nødvendig handlingsrom for å kunne opprettholde normal utlånsaktivitet i nedgangsperioder og for at kapitaliseringen understøtter tilgangen til kapitalmarkeder også under vanskelige markedsforhold.

I den forbindelse skal foretaket gjennomføre stresstester som dekker alle vesentlige risikoer som foretaket er, eller kan bli, utsatt for. Stresstestene kan ikke legges til grunn at myndighetene vil initiere avhjelpende tiltak i løpet av stressperioden. For nærmere informasjon om krav til foretakets egne stresstester vises det til EBAs retningslinjer for stresstesting.<sup>6</sup> Stresstestene skal reflektere et svært alvorlig, men ikke usannsynlig, scenario som utspiller seg over en periode på minimum tre år. Foretaket skal angi hvilke forutsetninger i modeller og beregningsmetoder som gir størst utslag på kapitalbehovet og vise hvordan viktige nøkkeltall utvikler seg i stressperioden, herunder ren kjernekapitaldekning, uvektet kjernekapitaldekning, samt foretakets likviditets- og finansieringssituasjon. Foretaket skal særskilt vurdere hvordan endringer i valutakurser kan påvirke svingninger i foretakets fremtidige kapitalstatus. Dersom stresstesten medfører at foretaket kommer i brudd med en eller flere av foretakets gjenopprettingsindikatorer, skal dette spesifiseres.

ICAAP skal dokumentere hvordan stresstester benyttes i foretakets kapitalplanlegging. Som en del av stresstesten kan foretaket dokumentere relevante tiltak som kan bidra til å redusere negative effekter. Resultatet av stresstesten skal imidlertid vurderes, og vises, både med og uten slike tiltak.

### Rapportering av ICAAP og ILAAP

Fra og med 2021 er det innført årlig rapportering av ICAAP og ILAAP for alle foretak som omfattes av rundskriv 3/2022. Foretakets ICAAP og ILAAP skal utarbeides med utgangspunkt i situasjonen per årsslutt. Når foretakets ICAAP og ILAAP er revidert, behandlet og vedtatt i styret skal dokumentasjonen med tilhørende vedlegg så snart som mulig oversendes Finanstilsynet, fortrinnsvis innen 30.april.<sup>7</sup> Foretaket skal benytte Altinn skjema KRT-1172 og angi alle tallstørrelser på øverste konsolideringsnivå.<sup>8</sup>

<sup>6</sup> <https://eba.europa.eu/regulation-and-policy/supervisory-review-and-evaluation-srep-and-pillar-2/guidelines-on->

<sup>7</sup> Med mindre foretaket har fått utsatt frist eller av andre årsaker er fritatt fra rapportering

<sup>8</sup> Både teller og nevner i kapitaldekningsberegninger skal angis på øverste konsolideringsnivå og i 1000 NOK

## Finanstilsynets rundskriv 3/2022 – Vedlegg 2

### VURDERING AV KAPITALBEHOV I PILAR 2 KNYTTET TIL KREDITTRISIKO

I dette vedlegget beskrives metodikken som benyttes som støtte for vurdering av foretakets kapitalbehov i pilar 2 knyttet til kredittrisiko, herunder kreditrelatert konsentrasjonsrisiko.

For kredittrisiko tar Finanstilsynet utgangspunkt i beregningsmetodikk ved vurdering av kapitalbehov i pilar 2 for vedvarende høy utlånsvekst og ubenyttede kredittrammer med null prosent konverteringsfaktor.

For konsentrasjonsrisiko tar Finanstilsynet utgangspunkt i beregningsmetodikk ved vurdering av kapitalbehov i pilar 2 for enkeltkundekonsentrasjon (bedriftsmarkedet) og næringskonsentrasjon.

#### Vedvarende høy utlånsvekst

Utlånsvekst medfører økt kapitalbehov i pilar 1 i takt med at utlån kommer i foretakenes balanser, men kapitalkravene i pilar 1 tar ikke høyde for økt tapsrisiko som følge av negativ seleksjon når foretakets utlånsvekst over tid er høyere enn markedsveksten. Finanstilsynet har derfor etablert en metodikk som fanger opp risikoen knyttet til foretaksspesifikk utlånsvekst. Metoden skiller mellom utlån til personkunder (PM) og utlån til næringskunder (BM). Utlån inkluderer utlån både i heleide og deleide datterselskaper (jf. boligkredittforetak), og pilar 2 påslagene beregnes på konsolidert basis.<sup>1</sup> Utlån til kommuner (kommuneforvaltningen) og finansielle foretak inngår ikke i metoden. Metoden legger til grunn at foretak som har en gjennomsnittlig utlånsvekst over to år<sup>2</sup> (annualisert geometrisk gjennomsnitt) som utgjør mer enn 6 prosent, får et økt kapitalbehov i pilar 2 knyttet til høy utlånsvekst. Innslagspunktet for pilar 2-påslag for høy utlånsvekst er basert på historisk kredittvekst.

$$K_{Vpm} = \text{Max}[E_{pm}(1 - e^{2(0.06 - V_{pm})})0.02 ; 0]$$

$$K_{Vbm} = \text{Max}[E_{bm}(1 - e^{2(0.06 - V_{bm})})0.05 ; 0]$$

$$V = \left(\frac{E_t}{E_{t-2}}\right)^{0.5} - 1$$

$K_{Vpm}$  = kapitalbehov for utlånsvekst PM

$K_{Vbm}$  = kapitalbehov for utlånsvekst BM

$E$  = total utlånsportefølje (trukne utlån – rapportert i ORBOF/FINREP)

$V$  = utlånsvekst over to år – annualisert (geometrisk gjennomsnitt)

<sup>1</sup> Det legges ikke til grunn kapitalbehov i pilar 2 for utlånsvekst i heleide og deleide kredittforetak.

<sup>2</sup> For foretak som rapporterer FINREP er datakilden F18.00 [c010r150+c010r197+c010r22] (PM) og F06.01 (BM). For øvrige foretak er datakilden ORBOF.

Metoden kan maksimalt gi et anslag for kapitalbehov knyttet til PM-porteføljen og BM-porteføljen på henholdsvis 2 prosent og 5 prosent av utlånsporteføljen.

Finanstilsynet gjør også en skjønnsmessig vurdering av anslaget. Eksempelvis skiller ikke metodikken mellom organisk vekst og vekst ervervet gjennom oppkjøp og sammenslåinger. Metoden tar heller ikke høyde for den samlede veksten i foretakets portefølje eller risiko som følger av høy vekst og økt eksponering utenfor foretakets definerte geografiske kjerneområde.

### Ubenyttede kredittrammer med null prosent konverteringsfaktor

Metodikken er i første rekke ment å dekke ubenyttede kredittkortrammer med en konverteringsfaktor på null prosent. I mange tilfeller vil slike rammer være definert som massemarkedsengasjementer.

Kapitalbehov for ubenyttede kredittramme med null prosent konverteringsfaktor ( $K_u$ ) beregnes etter følgende formel:

$$K_u = E * 0.1 * 0.75 * 0.125$$

$E$  = Eksponering med 0 prosent konverteringsfaktor

Konverteringsfaktor = 10 prosent

Risikovekt = 75 prosent

Kapitalpåslag = 12,5 prosent

\* basert på linje 010, kolonne 160 i COREP-rapporteringsskjema C 07.00, 008 "foretak", 009 "massemarkedsengasjementer", 010 "Engasjementer med pantsikkerhet i eiendom" og 017 "Øvrige eng".

Finanstilsynet vurderer at de valgte faktorene i metodikken samlet sett gir et moderat kapitalbehov for risikoen knyttet til ubenyttede kredittrammer.

### Enkeltkundefokonsentrasjon (bedriftsmarkedet)

Metodikken tar utgangspunkt i at konsentrasjon måles ved Herfindal-Hirschman indeksen (HHI).<sup>3</sup> I tillegg er det etablert en gruppejusteringsfaktor som skal fange opp at enkelte låntakere reelt sett tilhører samme kundegruppe.

$$K_e = E_{BM}(1 - e^{-10 * G * HHI_e})0.1$$

$$HHI_e = \sum_{i=1}^n s_i^2$$

$$s_i = \frac{E_i}{\sum_{i=1}^n E_i}$$

$$E_{BM} = \sum_{i=1}^n E_i$$

$K_e$  = kapitalbehov for enkeltkundefokonsentrasjon

$E_i$  er lik foretakets eksponering mot engasjement  $i$

$E_{BM}$  er bedriftsmarkedsporføljes samlede eksponering

For konsern gjøres beregningene på konsolidert nivå. Dette innebærer at låneengasjementer mot datterforetak ikke skal inngå i beregningene, mens næringsengasjementer som eventuelle datterforetak (f.eks. heleide næringskredittforetak) har mot eksterne kunder, skal inngå. Låneengasjementer mot

<sup>3</sup> Den forenklete metoden kan benyttes på alle foretakene som rapporterer inn engasjementsdata for næringsengasjementene per utgangen av året. Finanstilsynets beregninger bygger på metoden til Gordy og Lütkebohmert. Se appendiks 1 for nærmere beskrivelse av metoden.



deleide selskaper som ikke konsolideres inn i konsernregnskapet, skal også inngå. Engasjementer mot finansforetak og borettslag holdes imidlertid utenfor beregningene. Fordi HHI er en konveks funksjon ved stadig høyere konsentrasjon i porteføljen, vil kapitalbehovet basert på denne metodikken i mange tilfeller kunne bli lavere dersom en godt diversifisert delportefølje inkluderes i beregningen, f.eks. en massemarkedsportefølje.

Beregning av HHI er basert på bevilget engasjement på enkeltkunder. Den relevante konsentrasjonsrisikoen bør i imidlertid baseres på engasjement med kundegruppen. Finanstilsynet innhenter årlig eksponeringer for foretakenes næringslivskunder ("ENGDATA") hvor foretakene blir bedt om å merke enkeltengasjementer som tilhører samme kundegruppe. Selv om kvaliteten på denne merkingen har bedret seg, er det fortsatt banker som ikke merker etter malen og derfor opprettholder Finanstilsynet inntil videre at beregningen av HHI gjøres på enkeltkundenivå, og som oppjusteres med en felles gruppejusteringsfaktor (G) på 1,3.

### Næringskonsentrasjon

Finanstilsynets metodikk har som mål å fange opp økt kapitalbehov knyttet til konsentrasjonsrisiko mot enkelt næringer.<sup>4</sup>

I beregningen av kapitalpåslag for næringskonsentrasjon tas det utgangspunkt i standardformel for HHI:

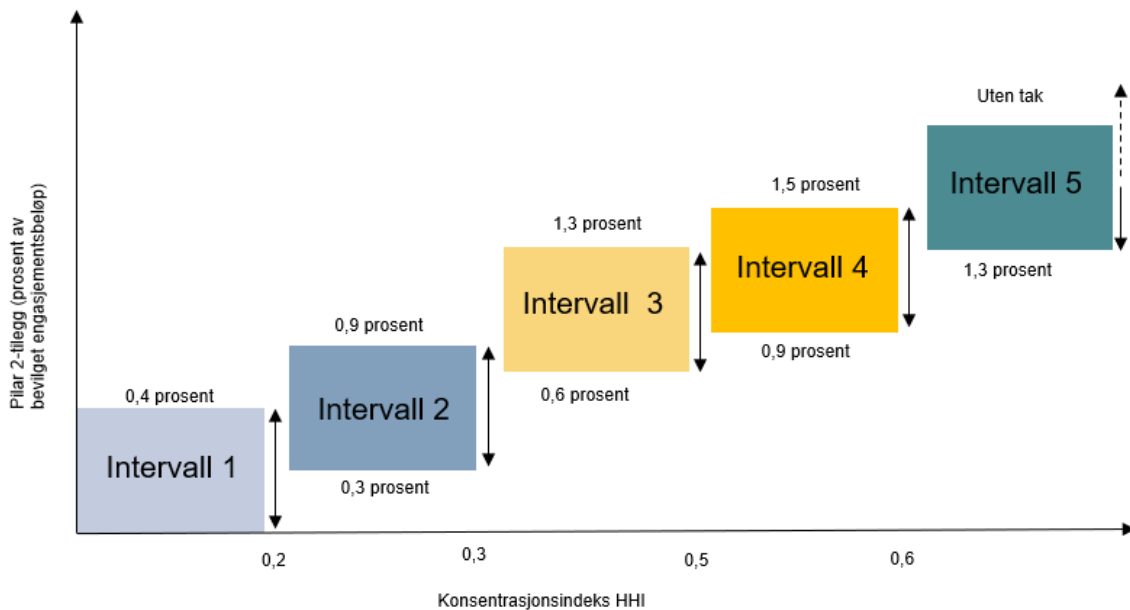
$$HHI = \sum_{i=1}^n w_i^2$$

Hvor  $w_i$  er andel eksponering i næring  $i$ .

Indeksen vil variere fra 0 til 1, hvor 1 tilsier at hele porteføljen er plassert i en næring. Beregningen baseres på 22 næringer. Finanstilsynet plasserer foretakene i ulike intervaller basert på konsentrasjonsindeksen:

---

<sup>4</sup> Sektorinndeling i 22 næringer



Som støtte for fastsettelse av kapitalpåslag for næringskonsentrasjon benytter Finanstilsynet følgende formel:

$$\rho = 12,5(1 - e^{-5 \times HHI^{1,5}})$$

$\rho$  i formelen ovenfor gir et maksimalt kapitalkrav for næringskonsentrasjon i prosent av bevilget engasjementsbeløp.  $\rho$  multipliseres med 12,5 prosent av bevilget engasjementsbeløp. Finanstilsynet kan fastsette høyere eller lavere kapitalpåslag for næringskonsentrasjon, jf. inndelingen i intervallene nevnt ovenfor.

Økt systemrisikobuffer adresserer generell systemrisiko i norske finansforetaks konsentrasjon i eiendomsrelaterte næringer.<sup>5</sup> Finanstilsynet vurderer at en utlånsportefølje med næringskonsentrasjon under 0,15 (HHI) kan betraktes en tilstrekkelig diversifisert portefølje, og at det i utgangspunktet ikke er behov for å foreta pilar 2-påslag for næringskonsentrasjon i slike tilfeller.

For porteføljer med beregnet HHI-indeks  $\geq 0,15$  vil kapitalpåslaget for næringskonsentrasjon bli en samlet vurdering av den matematiske beregning med utgangspunkt i ovennevnte formel samt en skjønnsmessig vurdering. Foretaket vil fortrinnsvis bli gjenstand for et kapitaltillegg innenfor det intervallet foretaket tilhører, jf. tabellen ovenfor.

Eksponeringer mot foretak i finansiell sektor og borettslag skal ikke inngå i beregningen av kapitalpåslag for næringskonsentrasjon.

<sup>5</sup> <https://www.regjeringen.no/contentassets/f6c2b7079ea3483ea928df49a3facabf/adopted-amendments-to-the-norwegian-crr-crd-iv-regulation-in-norwegian-only.pdf>

## APPENDIKS 1

### Enkeltkundefokonsentrasjon - drøfting av metoden til Gordy og Lütkebohmert

Metodikken for enkeltkundefokonsentrasjon er dels basert på en artikkel av Michael B. Gordy og Eva Lütkebohmert (*Granularity Adjustment for Regulatory Capital Assessment*), som også ligger til grunn for modellene for beregning av kapitalbehov i pilar 2 hos tilsynsmyndigheter i blant annet Sverige og UK.

Nedenfor drøftes modellen til Gordy og Lütkebohmert.

### Granularitetsjustering – teoretisk grunnlag

Formelen for IRB-godkjente porteføljer i metodikken er basert på antagelser om at porteføljen er homogen og veldiversifisert. For standardmetoden tas det heller ikke hensyn til enkeltkundefokonsentrasjon i beregningen av kapitalkravet i pilar 1. Kapitalbehov knyttet til enkeltkundefokonsentrasjon må derfor vurderes i pilar 2.

Anta at tapene ( $L$ ) i en utlånsportefølje avhenger dels av én felles risikofaktor ( $X$ ) og dels av idiosynkratisk risiko ved hvert engasjement. Det regulatoriske kapitalkravet er den betingede forventningen til tapene gitt en svært ugunstig verdi for den systematiske risikofaktoren

$$E[L|X=\alpha_q(X)] - E[L]$$

der  $\alpha_q$  angir  $q$ -kvantilen og  $q$  i dette tilfelle er 99,9 prosent. For at kapitalkravet skal kunne sies å dekke tapene på gitt konfidensnivå er det imidlertid kvantilen til selve tapene  $\alpha_q(L)$  som er den relevante størrelsen og denne kan ikke settes lik forventningsverdien dersom vi vil ta høyde for enkeltkundefokonsentrasjon. For å finne en passende granularitetsjustering må en anslå

$$\alpha_q(L) - E[L|X=\alpha_q(X)]$$

Under noen rimelige forutsetninger kommer Gordy og Lütkebohmert fram til at granularitetsjusteringen (som andel av samlet engasjementsbeløp) kan tilnærmes som følger:

$$(\sum_{i=1, \dots, n} s_i^2 \cdot (0,25 + 0,75 \text{LGD}_i) \cdot (4,83 \cdot (K_i + \text{EL}_i) - K_i)) / 2K^* \quad (1)$$

der  $n$  er antall engasjementer,  $s$  angir hvert engasjements andel av den totale eksponeringen, kapitalkravet ( $K$ ) og forventet tap ( $\text{EL}$ ) er angitt som andel av engasjementsbeløpet og  $*$  angir vektet gjennomsnitt over alle engasjementer i porteføljen ( $K^* = \sum s_i K_i$ ). Konstantene 0,25 og 0,75 stammer fra anslag for variansen i LGD, mens 4,83 kan avledes utfra forutsetningene i risikovektformelen. Finansinspeksjonen i Sverige benytter denne formelen i beregning av kapitalpåslag (IRB-foretakene). En ulempe med formelen er at den krever at vi kjenner risikoparameterne for hvert enkelt engasjement og at den i praksis kun kan brukes på IRB-foretak.

Dersom risikoparameterne er de samme for alle engasjementer forenkles telleren til

$$(0,25 + 0,75 \text{LGD}) \cdot (4,83 \cdot (K + \text{EL}) - K) \sum_{i=1, \dots, n} s_i^2$$

der den siste summen er Herfindal-Hirschman indeksen (HHI).

Ettersom forventet tap gjennomgående er langt lavere enn kapitalkravet kan vi anta at

$$(4,83 \cdot (K + \text{EL}) - K) \approx 4K$$

slik at granularitetsjusteringen i det homogene tilfellet kan tilnærmes med

$$4K \cdot (0,25 + 0,75LGD) \cdot HHI / 2K^* = 2 \cdot (0,25 + 0,75LGD) \cdot HHI \quad (\text{fordi } K=K^*).$$

Dersom en antar at LGD i gjennomsnitt ligger på 35 prosent, vil Herfindahl-Hirschman indeksen (HHI) være er en god tilnærming til granularitetsjusteringen (engasjementsvolum multiplisert med HHI)

Antagelsen om homogene risikoparametere vil stemme ganske bra innenfor hver risikoklasse, så en mulig tilnærming er å se hver risikoklasse samlet slik at (1) blir

$$(\sum_{j=1, \dots, k} HHI_j \cdot (0,25 + 0,75LGD_j) \cdot (4,83 \cdot (K_j + EL_j) - K_j)) / 2K^* \quad (2)$$

der  $j$  er antall risikoklasser og parameterne er engasjementsvektede klassegjennomsnitt. Med denne tilnærmingen multipliseres dermed Herfindahl-Hirschman indeksen for hver klasse med en faktor som øker med risikoen i klassen. Dersom vi i tillegg antar at Herfindahl-Hirschman indeksen er konstant over risikoklassene kan granularitetsjusteringen beregnes utfra ENGDATA.

### Beregninger

Tabellen nedenfor fra artikkelen til Gordy og Lütkebohmert viser resultatene fra beregninger av granularitetsjustering for en referanseportefølje  $P$  og ulike bankporteføljer etter størrelse. Granularitetsjusteringen er oppgitt i prosent av engasjementsbeløpet slik at justeringen for referanseporteføljen ( $P$ ) er på 0,15 prosent, som ikke avviker så mye fra Herfindahl-Hirschman indeksen som antydnet ovenfor.

Portfolio	Number of Exposures	HHI	Granularity Adjustment	GA/UL
$\mathcal{P}^*$	5,289	0.0002	0.02	0.37
$\mathcal{P}$	5,289	0.0013	0.15	3.07
Large	4,000–8,999	$\leq 0.0012$	0.12–0.13	2.37–2.71
Medium	1,000–3,999	0.001–0.011	0.14–0.96	3.17–17.27
Small	500–999	0.004–0.011	0.36–1.14	6.57–18.65
Very Small	250–499	0.005–0.031	0.48–3.81	7.99–40.18

Kilde: Gordy og Lütkebohmert. Table 3: "Granularity for German Bank Portfolios", side 33 i *International Journal of Central Banking*, september 2013: <https://www.ijcb.org/journal/ijcb13q3a2.htm>

Finanstilsynet har også gjennomført beregninger på en faktisk norsk næringsportefølje hvor en har benyttet formel (2) som angitt ovenfor. Dvs. at en antar homogene risikofaktorer innenfor hver risikoklasse. Beregningene viser at granularitetsjusteringen som andel av engasjementsvolumet og funksjon av HHI øker med økt risikoklasse (høyere PD), men at granularitetsjusteringen samlet for hele porteføljen samsvarer med resultatene som angitt ovenfor. Finanstilsynet har også gjort tilsvarende beregninger der en har lagt til grunn gjennomsnittlig PD for hele porteføljen. Under en slik ytterligere forenklet forutsetning blir imidlertid granularitetsjusteringen tilnærmet den samme som når en beregner per risikoklasse. Dette bekrefter resultatene ovenfor. Beregninger på samlet portefølje synes dermed å gi et tilfredsstillende resultat og gir dermed muligheten for å benytte

følgende svært enkle modell for å anslå kapitalbehovet i pilar 2 ( $K_e$ ).

$$K_e = HHI_e * E_{BM}$$

Der  $E_{BM}$  er samlet engasjementsvolum i næringsporteføljen og HHI er Herfindahl-Hirschman indeksen beregnet på samme portefølje.

HHI vil bli beregnet på enkeltkunder. For å ta høyde for at beregningene bør gjøres på gruppede (konsoliderte) engasjementer, kan en legge inn en felles gruppejusteringsfaktor  $G$ , slik at kapitalpåslagsmodellen dermed blir slik:

$$K_e = HHI_e * G * E_{BM}$$

Denne metoden vil for de aller fleste tilfellene gi en rimelig kapitalbehovsberegning. I enkelte tilfeller, i første rekke for svært små porteføljer, vil imidlertid HHI kunne bli svært høy og gi en urimelig kapitalbehovsberegning. Finanstilsynet har derfor valgt å justere modellen på en slik måte at metodikkens beregnede kapitalbehov går mot et maksimalnivå ved svært høye verdier for HHI.

$$K_e = E_{BM}(1 - e^{-10 * G * HHI_e})0,1$$

## Finanstilsynets rundskriv 3/2022 – Vedlegg 3

### VURDERING AV KAPITAL I PILAR 2 KNYTTET TIL MARKEDSRISIKO

Finanstilsynets vurdering av risiko og kapitalbehov (SREP) skal ta utgangspunkt i foretakets ICAAP og omfatte kapitalbehov som ikke, eller bare delvis, er dekket av pilar 1 (pilar 2-risikoer). Renterisiko i bankboken (IRRBB) inngår i vurderingen av markedsrisiko.

Finanstilsynet vil i denne sammenheng benytte beregningsmetoder for kvantifisering av kapitalbehov knyttet til enkelte pilar 2-risikoer for markedsrisiko. Metodikken for vurdering og beregning av pilar 2-kapitalbehov for markedsrisiko baseres i utgangspunktet på en beregning av tapspotensialet estimert ved stresstesting av ulike risikofaktorer for de porteføljer som inngår i pilar 2-vurderingen. I tillegg foretas det kvalitative vurderinger av blant annet porteføljens konsentrasjon og likviditet, samt av styring og kontroll. Finanstilsynets SREP-vurdering vil både basere seg på informasjon fra foretakenes ICAAP og årsrapport, eksisterende innrapportering til Finanstilsynet (som ORBOF og COREP), samt en innrapportering til Finanstilsynet av spesifikk informasjon om risikorammer og de ulike porteføljenes posisjoner og beholdninger.

#### Markedsrisiko som ikke er dekket i pilar 1

I EBAs retningslinjer for SREP<sup>1</sup> heter det at tilsynsmyndighetene som et minimum skal vurdere markedsrisiko i handelsporteføljen, samt renterisiko, spreadrisiko og aksjerisiko i bankporteføljen. I pilar 1 regnes det kapitalbehov for aksje- og renterisiko i handelsporteføljen, samt valuta- og råvarerisiko i samlet portefølje, jf. tabell 1 under.

Tabell 1: Risikofaktorer i pilar 1 og pilar 2

<i>Pilar 1</i>	<i>Pilar 2</i>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Generell renterisiko i handelsporteføljen</li> <li>• Spesifikk renterisiko (spreadrisiko) i handelsporteføljen</li> <li>• Generell aksjerisiko i handelsporteføljen</li> <li>• Spesifikk aksjerisiko i handelsporteføljen</li> <li>• Valutarisiko i samlet portefølje</li> <li>• Varerisiko i samlet portefølje</li> <li>• CVA risiko</li> <li>• AVA</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Generell renterisiko i bankporteføljen</li> <li>• Spesifikk renterisiko (spreadrisiko) i bankporteføljen</li> <li>• Generell aksjerisiko i bankporteføljen</li> <li>• Eiendomsrisiko i bankporteføljen</li> <li>• Risiko knyttet til ubenyttede rammer for aksjer og renterisiko i handelsporteføljen og valutarisiko i samlet portefølje</li> <li>• Swapsread-risiko</li> <li>• Likviditet og konsentrasjon (kvalitative vurderinger)</li> <li>• Styring og kontroll (kvalitative vurderinger)</li> </ul>

For aksjer og obligasjoner i bankporteføljen beregnes det under pilar 1 ingen kapitalbehov for markedsrisiko, men disse porteføljene inngår i pilar 1-beregningen av kapital for kredittrisiko.

Aksjer inngår i beregningsgrunnlaget med 100 prosent, mens obligasjoner inngår i beregningsgrunnlaget med 0 til 100 prosent, avhengig av utsteders risikovektning. Det regnes ikke

<sup>1</sup> EBA/GL/2022/03.

kapitalbehov for renterisiko i bankporteføljen i pilar 1. I pilar 2 vil markedsrisikoen i bankporteføljen bli vurdert, men slik at det gis fradrag for kapitalkravet i pilar 1 på de porteføljer Finanstilsynet vurderer. Tabell 1 viser hvilke risikoer som dekkes i pilar 1, og hvilke risikoer som Finanstilsynet inkluderer i sin pilar 2-vurdering.

I den grad pilar 1 ikke fanger tilstrekkelig opp risikoen i handelsporteføljen (f.eks. pga. komplekse produkter, ikke-likvide posisjoner e.l.), forsøker Finanstilsynet også å ta hensyn til dette i pilar 2. I denne sammenheng innebærer det også å foreta en kvalitativ vurdering av verdipapirbeholdningenes konsentrasjon og markedslikviditet i både handelsporteføljen og bankporteføljen, samt bankens styring og kontroll av markedsrisiko.

### **Beregningsgrunnlag: Rammer vs. faktisk eksponering**

Pilar 1-krav beregnes med utgangspunkt i faktiske posisjoner. Foretakene har for de fleste risikofaktorene etablert rammer for hvor stor eksponering de maksimalt kan påta seg. Ettersom eksponeringen i handelsporteføljen kan endres hyppig, tas det hensyn til en potensiell full rammeutnyttelse i pilar 2-vurderingen. For eksponering i bankporteføljen er det, med unntak for renterisiko og valutarisiko, mindre vanlig at styret har fastsatt rammer. Normalt vil også tilpasning av eksponering her ta noe mer tid enn hva tilfellet er for posisjoner i handelsporteføljen. For bankporteføljen, med unntak av for renterisiko og valutarisiko, er det således mindre grunnlag for å benytte rammer.

For å hensynta tapspotensialet som ligger i ubenyttede risikorammer, vil Finanstilsynet "skalere opp" kapitalkravet i pilar 1 for henholdsvis aksjer og renter i handelsporteføljen basert på ubenyttet ramme (faktisk rammeutnyttelse på rapporteringstidspunktet). Det vil si at dersom rammeutnyttelsen er 50 prosent, beregnes det et kapitalbehov i pilar 2 for posisjoner i handelsporteføljen tilsvarende pilar 1-kravet. For handelsporteføljer behandles VaR rammer likt med andre typer rammer, også her er det utnyttelsesgraden som danner grunnlaget for oppskalering av pilar 1-kravet. Metodikken innebærer at kapitalbehovet i pilar 2 for aksjer og renter i handelsporteføljen tilsvarende anslått kapitalbehov basert på full rammeutnyttelse fratrukket kapitalkravet i pilar 1. Dette ivaretar således prinsippet om at pilar 2 skal dekke risikoer som ikke er dekket i pilar 1, dvs. at det ikke skjer en omkalibrering av pilar 1-krav. I den grad posisjonene i handelsporteføljen er lite likvide, bør dette tas hensyn til i pilar 2, ettersom metodikken i pilar 1 forutsetter likviditet i posisjonene.

I bankporteføljen vil Finanstilsynet anvende faktiske posisjoner som grunnlag for vurdering av kapitalbehov i pilar 2, med unntak for renterisiko og valutarisiko, hvor rammen benyttes som utgangspunktet for vurderingen.

### **Stressfaktorer**

Finanstilsynets vurdering av kapitalbehovet i pilar 2 for markedsrisiko baserer seg på en beregning av anslått tapspotensial ved plutselige endringer i de viktigste markedsrisikofaktorene. I SREP-vurderingen beregnes tapspotensial knyttet til aksjerisiko, renterisiko, valutarisiko, spreadrisiko og eiendomsrisiko ved å stresse foretakenes porteføljebeholdninger. Swaps spreadrisiko beregnes med samme konfidensnivå som benyttes for annen type markedsrisiko. Stress-scenarioene benyttes bare på posisjoner i bankporteføljen, samt for valutarisiko, som gjelder både bankporteføljen og handelsporteføljen. Varerisiko har så langt utgjort en begrenset andel av foretakenes totale

markedsrisiko, og vil bare inngå skjønnsmessig i pilar 2 for de tilfeller der faktisk eksponering er av en viss betydning.

### Konfidensnivå og tidshorison

Finanstilsynet har lagt til grunn at sannsynligheten for de ulike stress-scenarioene bør være om lag like store. Kapitalbehov knyttet til kredittrisiko og operasjonell risiko i pilar 1 er kalibrert til 99,9 prosent VaR over ett års tidshorison, mens kapitalbehov for markedsrisiko er kalibrert til 99,0 prosent VaR over 10 dagers tidshorison. Forskjellen kan begrunnes med at aktivitetene i handelsporteføljen har en annen tidshorison enn aktivitetene i bankporteføljen.<sup>2</sup> Baselkomiteen har i sin standard til behandling av renterisiko i bankporteføljen<sup>3</sup> lagt til grunn et konfidensnivå på 99,0 prosent, og en tidshorison på 6 måneder.

Finanstilsynet har i sin vurdering av nivået på kapitalbehov for markedsrisiko i pilar 2 sett hen til ovennevnte vurderinger av kalibreringsnivå.

I Solvens II for forsikringsforetak, som det henvises til nedenfor i avsnittet om spreadrisiko, legges det til grunn et konfidensnivå på 99,5 prosent over ett år. Finanstilsynet har for spreadrisiko-vurderingen tatt utgangspunkt i Solvens II metodikken, men nedjustert stressnivået, slik at det skal tilsvare om lag samme kalibreringsnivå som er lagt til grunn i Baselkomiteens behandling av renterisiko i bankboken.

### Aksjerisiko

Som stressfaktor benyttes et fall i aksjepriser på 45 prosent. Som grunnlag for beregningen av tapspotensial benyttes markedsverdi av faktiske beholdninger i aksjer og egenkapitalinstrumenter på vurderingstidspunktet. Posisjoner i datterforetak (konsoliderte eierposisjoner), tilknyttede foretak og strategiske eierposisjoner knyttet opp mot det å drive bankvirksomhet, holdes utenom grunnlaget for beregningen av pilar 2-vurderingen for aksjerisiko.

Eierposisjoner i foretak innen finansiell sektor, som definert i artikkel 4 (27) i kapitalkravsforordningen (CRR), går etter hovedregelen som fradrag i ren kjernekapital ref. artikkel 36 (1) bokstav (h) og (i) i kapitalkravsforordningen (CRR). Dog vises det til unntaksreglene for frikvoter i kapitalkravsforordningen (CRR), artikkel 46 og 48, slik at der hvor slike eierposisjoner likevel inngår i beregningsgrunnlaget, skal disse postene inntas i grunnlaget for pilar 2-vurderingen. Øvrige aksjeposisjoner i bankporteføljen, med unntak av eiendomseksponering, blir inkludert i vurderingen. For aksjer som ikke blir regnskapsført til virkelig verdi, vil eventuelle merverdier bli vurdert skjønnsmessig dersom det kan dokumenteres at bokført verdi ligger vesentlig lavere enn virkelig (markeds)verdi.

Grunnlaget for kalibreringen av stressfaktoren på aksjer er historisk aksjekursutvikling på børsnoterte aksjer. Aksjeposisjoner i bankboken vil ofte være betydelig mindre likvide, noe som tilsier en økning av stressfaktornivået med ytterligere 10 prosentpoeng, tilsvarende forskjellen mellom type 1 og type 2-aksjer i Solvens II-regelverket for forsikringsforetak. I stedet for å øke stressfaktoren ytterligere, har Finanstilsynet valgt å legge vekt på de skjønnsmessige vurderingene av risikospredning og markedslikviditet i aksjeposisjonene. Potensielle tillegg på tapspotensialet

---

<sup>2</sup> Det understrekes her at foretakene selv må vurdere om forutsetningen om at papirene kan omsettes på 10 dagers horison er realistisk. Illikvide papirer bør ha høyere kapitalkrav.

<sup>3</sup> BCBS: Standards - Interest rate risk in the banking book, April 2016.



basert på en kvalitativ vurdering av eksponeringenes konsentrasjon og likviditet er omtalt nærmere nedenfor.

Aksjeposisjoner inngår i beregningsgrunnlaget for kapitalbehov i pilar 1 med 100 prosent. Dette pilar 1-kapitalbehovet trekkes derfor fra tapspotensialet som beregnes.

### Eiendomsrisiko

Mange finansforetak har direkte eierskap i eiendom eller eiendomsselskaper i sin bankportefølje. I Solvens II stresses eiendom med 25 prosent. Eiendommer i bankporteføljen er ofte overtatte eiendommer som følge av misligholdte kredittengasjement, noe som kan tilsi noe strengere kalibrering enn hva som gjelder for forsikringsforetakenes investeringsporteføljer. Finanstilsynet viderefører derfor en stressfaktor for eiendom på 30 prosent.

Som grunnlag for beregningen av tapspotensial, benyttes markedsverdi av faktiske beholdninger på vurderingstidspunktet. Eiendomseksposering som inngår i beregningsgrunnlaget inkluderer eierposisjoner og andeler i næringseiendom, eiendomsselskaper, eiendomsfond samt direkte eie av eiendommer, herunder egne bankbygg og eiendom til egen eller ansattes bruk. For eiendom som ikke blir regnskapsført til virkelig verdi, vil eventuelle merverdier bli vurdert skjønnsmessig dersom det kan dokumenteres at bokført verdi ligger vesentlig lavere enn virkelig (markeds)verdi. Pilar 1-kapitalbehovet trekkes fra tapspotensialet som beregnes, på samme måte som for aksjer.

### Renterisiko

Renterisiko i bankporteføljen (IRRBB) skal vurderes på bakgrunn av et stressfaktornivå på 2 prosentpoeng parallelt skift i rentekurven, jf. EBAs retningslinjer.<sup>4</sup> Beregningen ser på effekten på egenkapitalen (EVE-metoden). Beregningsgrunnlaget vil være foretakenes risikoramme for renterisiko i bankporteføljen.

Etter EBAs retningslinjer skal det også foretas en vurdering av hvordan vridninger i rentekurven påvirker bankens tapspotensial. For å vurdere disse effektene, vil Finanstilsynet som metode for å vurdere renterisiko i tillegg benytte 6 standardiserte rentesjokkscenarier som definert i EBAs retningslinje Annex III, som igjen bygger på Baselkomiteens standard til behandling av renterisiko i bankporteføljen.<sup>5</sup> Foretakene skal selv beregne effekten av 6 ulike scenarier på sine kontantstrømmer: parallelt skift opp og ned, brattere rentekurve (korte renter ned og lange opp), flatere rentekurve (kortere renter opp og lange ned) og korte renter opp og ned. Bankens posisjoner og kontantstrømmer skal deles inn i 19 tidsintervaller. Størrelsen på rentesjokket for NOK som skal benyttes er 200 bp for parallelle renteskift, 300 bp for korte renter (inntil 2 år) og 150 bp for lange renter (fra 7 år og lengre). Vesentlig basisrisiko og opsjonsrisiko inkluderes i analysen. Den pågående referanserentereformen medfører basisrisiko som bør vurderes av foretakene. Det er naturlig at foretaket setter rammer for EBA-stress som er relevante og har stor effekt for foretaket og ikke bare for effekten av de to parallelle sjokkene. Ved vurdering av kapitalbehovet for renterisiko benyttes foretakenes risikoramme for renterisiko i bankporteføljen dersom rammene omfatter stressene beskrevet over. Dersom rammene kun dekker de to parallellstressene benyttes faktiske posisjoner på det tidspunktet over de siste 12 månedene der renterisikoen var størst.

---

<sup>4</sup> EBA/GL/2018/02 Guidelines on the management of interest rate risk arising from non-trading activities, 19 July 2018.

<sup>5</sup> BCBS: Standards - Interest rate risk in the banking book, April 2016.

Det scenarioet som viser størst tap, standardsjokkene på 2 prosentpoeng eller ett av de 6 ulike scenariene, vil være den metoden som bestemmer kapitalbehovet.

Foretakene skal også vurdere hvordan endringer i rentenivå kan påvirke resultatet (NII-metoden). EBAs retningslinjer for IRRBB beskriver forutsetningene som skal legges til grunn. Mindre foretak kan benytte forenklete forutsetninger i analysen. Foretak i gruppe 1 og gruppe 2 forventes videre å utarbeide rentesjokk tilpasset foretakets forretningsmodell. Sjøkket bør være et mulig, men lite sannsynlig makrostress. Dersom egenutviklede stress eller stress etter NII-metoden for beregning av renterisiko i bankboken (IRRBB) viser en høyere risikoeksponering enn standardstressene under EVE-metoden, forventes det at foretaket vurderer om det bør settes av mer kapital for renterisiko i bankboken.

### Spreadrisiko

Metoden som benyttes for vurdering av spreadrisiko bygger på metodikken i Solvens II for forsikringsforetakene. Det beregnes et tapspotensial som avhenger av ratingnivå og durasjon, jf. tabell 2 under. Stressfaktorene er kalibrert basert på historiske data for aktivt handlede foretaksobligasjoner i euro. Det er ikke tilstrekkelig grunnlag til å foreta en særskilt kalibrering basert på norske data. For å hensynta at kalibreringsnivået for Solvens II er høyere enn øvrige stressfaktorer, har Finanstilsynet nedjustert stressnivået med 40 prosent ved beregning av tapspotensial ved bruk av spreadmatrisen for Solvens II. Beregnet tapspotensial multipliseres med en faktor på 0,6 og resultatet av dette utgjør det beregnede pilar 2 kapitalbehovet for spreadrisiko. Det beregnes ikke fratrukk for pilar 1-kapital ved denne metodikken, da det legges til grunn at pilar 1-kravet dekker kredittrisiko som ikke er spreadrisiko (dvs. misligholds-/konkursrisiko).

Tabell 2: Spreadrisiko, sammenheng mellom rating og antatt spread endring

Rating <sup>6</sup>	Risikoklasse	Spread-endring
AAA	1	0,9 %
AA	1	1,1 %
A	2	1,4 %
BBB	3	2,5 %
BB	4	4,5 %
B	5	7,5 %
Lavere enn B	6	7,5 %
Ikke ratet (minimum durasjon på 1 i beregningen)	-	3,0 %
"0-vektene" unntatt statsobligasjoner med AA- og AAA-rating	-	0,3 %
Obligasjoner med Fortrinnsrett (AAA)	1	0,7 %
Obligasjoner med Fortrinnsrett (AA)	1	0,9 %

Den faktiske porteføljen av rentebærende verdipapirer i bankporteføljen benyttes som beregningsgrunnlag. I beregningen skal en benytte markedsverdier på vurderingstidspunktet. Spreadendringer vil på porteføljer som regnskapsmessig er ført til amortisert kost (porteføljer som holdes til forfall) normalt ikke påvirke egenkapitalen, men i en stresset situasjon kan det være behov å måtte selge disse verdipapirene. Finanstilsynet vurderer det derfor slik at også disse porteføljene

<sup>6</sup> Standard & Poor's ratingklasser er tatt inn som en illustrasjon i tabellen.

må inngå i vurderingen til markedsverdi. Det vil i vurderingen måtte tas hensyn til eventuelle mer-/mindreverdi som ikke inngår i regnskapsmessig verdi.

Posisjoner i OMF papirer utstedt fra hel- eller deleide kredittforetak holdes utenom ("egne" OMF-beholdninger). Det vises til modulen for markedsrisiko.<sup>7</sup> Finanstilsynet vil gjøre skjønnsmessige vurderinger bl.a. dersom foretaket har store beholdninger av OMF papirer utstedt fra hel- eller deleide kredittforetak. Det vises til avsnittet nedenfor om kvalitative vurderinger av porteføljenes likviditet og konsentrasjon.

Statsobligasjoner utstedt av stater innen OECD (i egen valuta) med rating tilsvarende minimum AA- inkluderes ikke i beregningen. For andre utstedere med 0-vektning etter kapitalkravsforordningen (CRR) artikkel 114, 115, 117 og 118 forutsettes det en spreadendring på 0.3 prosent.<sup>8</sup> Dette gjelder foretak i EU-land der myndighetene har anerkjent 0-risikovektning av papiret. Eventuelle korte posisjoner i tilsvarende instrument utstedt av samme utsteder kan trekkes fra.

Som en forenkling benyttes gjennomsnittlig gjenværende løpetid for porteføljen i hver ratingklasse i beregningen. Posisjoner i rentefond og obligasjonsfond skal inkluderes i beregningsgrunnlaget. Der hvor gjennomsnittlig durasjon og rating for fondet ikke er oppgitt, vil det bli benyttet en løpetid på 3 år og det antas at beholdningen ikke er ratet. Finanstilsynets metodikk dekker ikke spreadrisiko knyttet til foretakenes egne innlån.

Foretaket bør i sin ICAAP opplyse om hvilken rating som er benyttet, med eventuelle kildehenvisninger. I kapitalkravsforordningen (CRR) aksepteres bare rating av ekstern kredittvurderingsinstitusjon, jf. kapitalkravsforordningen (CRR) artikkel 120, jf. artikkel 4 nr. 1 punkt 98.

### **Valutarisiko**

Finanstilsynet benytter et stressfaktornivå på 25 prosent endring i kursen på utenlandsk valuta i sin SREP-vurdering av valutarisiko. I pilar 1 beregnes det kun kapitalkrav for valutarisiko dersom foretakets samlede netto valutaposisjon overstiger 2 prosent av ansvarlig kapital. Netto valutarisiko er i pilar 1 basert på det høyeste av henholdsvis sum korte og sum lange posisjoner over alle valutaer. Beregningsgrunnlaget for Finanstilsynets stresstest i pilar 2-vurderingen er foretakets risikoramme for samlet nettoposisjon i valuta beregnet etter kapitalkravsforordningen (CRR), artikkel 352, fratrukket 2 prosent av ansvarlig kapital. I tillegg trekkes et eventuelt pilar 1-krav for valutarisiko fra.

### **Swaps spreadrisiko i basisswaper**

Mange større foretak, hovedsakelig i gruppe 1 og gruppe 2, finansierer store deler av virksomheten i utenlandske markeder og har derfor betydelige posisjoner i basisswaper. Etter finanskrisen har det i perioder vært store endringer i prisingen av basisswaper. Som følge av at det sikrede instrumentet (innlånet) ikke er eksponert for disse verdiendringene, medfører verdiendringene for derivatene en risiko for foretakene. Finanstilsynet forutsetter at foretak med vesentlige posisjoner i basisswaper

---

<sup>7</sup> <https://www.finanstilsynet.no/tilsyn/arkiv-fellessider-tilsyn/modul-for-markedsrisiko/>

<sup>8</sup> Nivået er basert på observerte spreadendringer i 2020 relativt til obligasjoner med fortrinnsrett.

vrderer kapitalbehovet for denne risikoen. Det bør i beregningen legges til grunn et konfidensnivå tilsvarende de andre tapsvurderingene under markedsrisiko.

### **Kvalitativ vurdering av porteføljenes konsentrasjon og likviditet**

Det vil bli foretatt en kvalitativ vurdering av eksponeringenes konsentrasjon og markedslikviditet, se nærmere omtale i modul for markedsrisiko.<sup>9</sup> Etter en kvalitativ vurdering av porteføljene gis et tillegg på tapspotensial for eksponeringenes konsentrasjon og likviditet for hver risikofaktor på 0 prosent (lav risiko), 10 prosent (moderat risiko) eller 20 prosent (betydelig risiko). Maksimalt samlet kvalitativt tillegg på tapspotensialet for en risikofaktor blir dermed 40 prosent. Som et utgangspunkt vil porteføljer som anses å ha en "normalt god" risikoprofil, ikke bli medføre tillegg i tapspotensialet.

### **Samlet tapspotensial**

Samlet tapspotensial i pilar 2 beregnes ved å summere tapspotensialet som er estimert for hver av risikokategoriene, inkludert eventuelle kvalitative tillegg.

---

<sup>9</sup> Merk at Finanstilsynets risikomoduler blir løpende oppdatert. <https://www.finanstilsynet.no/tilsyn/arkiv-fellessider-tilsyn/modul-for-markedsrisiko/>

## Finanstilsynets rundskriv 3/2022 – Vedlegg 4

### VURDERING AV KAPITALBEHOV I PILAR 2 KNYTTET TIL EIERSKAP I FORSIKRINGSVIRKSOMHET

Dette vedlegget beskriver Finanstilsynets metode for vurdering av kapitalbehov i pilar 2 knyttet til eierrisiko og foretakenes eierandeler i hel- og deleide forsikringsforetak. Finanstilsynet legger vekt på at eierskapet og risikoen som er forbundet med eierskapet, går lenger enn kun som en ren investering i en aksjepost og derfor vurderes som en strategisk eierskapsrisiko.

Metoden tar utgangspunkt i forsikringsforetakets solvenskapitalkrav (SCR). Solvenskapitalen inngår i vurderingen av kapitalbehovet etter at det er justert for verdsettelse av eierposten (justering for bokført verdi). Det bør være konsistens mellom disse to med hensyn til behandling av planlagt utbytte. I metoden justeres det for bokført verdi av eierposten og annen innskutt kapital. Finanstilsynet benytter bokført verdi fra konsernregnskapet for banker som rapporterer kapitaldekning på konsolidert nivå, og bokført verdi for morbankselskapet for banker som kun rapporterer kapitaldekning på ikke-konsolidert nivå. I de tilfellene der eierskapet til forsikringsforetaket er indirekte, vurderer Finanstilsynet om det skal korrigeres for øvrige eiendeler og gjeld i balansen til det mellomliggende foretaket. Metoden legger opp til at solvenskapitalkravet multipliseres med en faktor som skal ta høyde for at faktisk kapitaldekning normalt vil være høyere enn solvenskapitalkravet. Finanstilsynet velger å ikke benytte denne faktoren, slik at det er det faktiske kapitalkravet som inngår i beregningen.<sup>1</sup>

Ved vurdering av kapitalbehovet knyttet til eierskap i forsikringsvirksomhet, justeres det for kapitalkrav som er beregnet i pilar 1. Pilar 1-regelverket innebærer at bokført verdi av eierpostene er inkludert i beregningsgrunnlaget innenfor en frikvote, jf. kapitalkravsforordningen (CRR) artikkel 46 og artikkel 48 mens overskytende beløp er trukket fra i eierbankenes kapital.<sup>2</sup> Merk at det kan være flere investeringer som kan benytte frikvoten. For eventuell innskutt ansvarlig kapital hensyntas pilar 1-belastningen i form av risikovekting på beregningsgrunnlaget og/eller kapitalfradrag.

Oppsummert blir metoden for vurdering av kapital i pilar 2 som følger:

$$\text{Kapitalbehov}_{\text{totalt}} = [\text{solvenskapitalkrav} * \text{faktor} - \text{Solvenskapital}] * \text{Eierandel} + \text{BV}$$

$$\text{Kapitalbehov}_{\text{pilar 2}} = \text{Kapitalbehov}_{\text{totalt}} - \text{Kapitalbehov}_{\text{pilar 1}}$$

BV = bokført verdi av eierposten og annen innskutt kapital  
Solvenskapital = tellende SCR-kapital

<sup>1</sup> Dvs. at faktoren er satt til 100 prosent

<sup>2</sup> Merk at goodwill i verdsettelsen av ikke-konsoliderte foretak i finansiell sektor (vesentlige investeringer) ikke kan inngå i frikvoten, men må trekkes fra ren kjernekapital, jf. CRR artikkel 37.